

# CZASOPISMO

UNIwersYTETU JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH



# SŁOWO WSTĘPNE

Z wielką przyjemnością przekazujemy Państwu pierwszy numer „Czasopisma Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach”. Na jego łamach z satysfakcją informujemy o naszych osiągnięciach i sukcesach, podejmowanych inwestycjach rozbudowy kampusu uczelni, stanie rekrutacji. Przekazujemy też informacje o historycznym absolutorium kierunku lekarskiego – w tym roku mury Collegium Medicum opuścił pierwszy rocznik studentów medycyny. To tylko niektóre z ważnych wydarzeń, które miały miejsce w ostatnim czasie na uniwersytecie.

Chcemy podzielić się też informacjami o zwiększającej się aktywności Wydawnictwa UJK, intensywnej pracy Zespołu ds. Doskonałości Naukowej i prorektora ds. nauki na rzecz ewaluacji, podjęciu prób zwiększenia przedsiębiorczości i aktywności projektowej. Z całą społecznością akademicką, dziekanami i dyrektorami instytutów oraz wszystkimi prorektorami pragniemy aktywizować życie akademickie zgodnie z zapisem w Misji i Strategii UJK – rozwijając obszary nauki, kształcenia, przedsiębiorczości oraz wymiany i współpracy międzynarodowej, wpływając na kształt i poziom nauki i dydaktyki. Chcemy współdziałać i współtworzyć naszą nową rzeczywistość akademicką wspólnie z Konferencją Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP), Konferencją Rektorów Uniwersytetów Polskich (KRUP) oraz Konferencją Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych (KRAUM). Jest na naszym uniwersytecie bardzo dużo ważnych zadań do realizacji. Na łamach „Czasopisma” będziemy informować społeczność akademicką i inne ośrodki naukowe o tych działaniach, ich owocach oraz o wydarzeniach z życia uczelni.

prof. dr hab. n. med. STANISŁAW GŁUSZEK  
rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach



**CZASOPISMO UNIwersYTETU  
JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH**  
nr 1 | 2021

**RADA PROGRAMOWA**

Adam Cedro  
Olga Dąbrowska-Cendrowska  
Tomasz Gajewski  
Agnieszka Gałuszka  
Francesco Giacosa  
Paweł Kurtek  
Piotr Zbróg  
Anna Kacprzak – sekretarz

**REDAKCJA**

Piotr Burda – redaktor naczelny  
piotr.burda@ujk.edu.pl  
Agnieszka Chrzanowska – redaktor  
Anna Domańska – skład i oprac. graficzne

**PROJEKT**

Anna Domańska

**FOTOGRAFIE**

Fot. na okładce: Piotr Burda  
Fotografie nieopisane inaczej pochodzą  
z archiwum UJK.

**WYDAWCA**

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach  
25-369 Kielce, ul. Żeromskiego 5  
www.ujk.edu.pl

**DRUK**

Wydawnictwo  
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach  
25-369 Kielce, ul. Żeromskiego 5  
tel. 41 349 72 65  
e-mail: wyd@ujk.edu.pl  
wydawnictwo.ujk.edu.pl

ISSN 2720-1805

Nakład 500 egzemplarzy

Numer zamknięto 20 lipca 2021.



# SPIS TREŚCI





4

ŚWIĘTO UNIwersYTEtu

UNIwersYTET

14

NOWOCZESNOŚĆ I TRADYCJA

DOCTOR HONORIS CAUSA

16

RADOŚĆ I ZOBOWIĄZANIE

19

MIĘDZY PODLASIEM A PARYŻEM

WYDARZENIA

23

DYPLOMY, KTÓRE ZOBOWIĄDUJĄ

24

UROCZYŚTOŚĆ W GUM

25

WSPÓLNIE Z SSE „STARACHOWICE”

KIERUNEK LEKARSKI



26

PIERWSZY TAKI ROCZNIK

INWESTYCJE

34

NOWY BUDYNEK DLA PRAWNIKÓW

ERASMUS+

36

WYMIANA DOŚWIADCZEŃ

UNIwersYTET OTWARTY

39

ŚWIĘTO PSYCHOLOGII

39

ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY

40

WSPÓLNE ODKRYWANIE ŚWIATA

40

FORTECE NA BAGNACH

41

JAN KOCHANOWSKI W TANECZNYM RYTMIE

OGRÓD BOTANICZNY



42

OAZA W SERCU MIASTA

KOLEGIATA KIELECKA

46

DUCHOWY SKARB

NOWOŚCI WYDAWNICZE

48

WYDAWNICTWO UJK

NA KOŃCU JĘZYKA

52

O PIECZĘCI LEKARZA

SPOŁECZEŃSTWO

54

JAK ŻYĆ





# ŚWIĘTO UNIwersyteTU

W czerwcu Uniwersytet Jana Kochanowskiego obchodził swoje święto. Był to czas radości i spotkań, wspomnień i podsumowań, snucia planów na przyszłość. Podczas uroczystości po raz pierwszy wręczono medale „Zasłużony dla UJK”.

---



## ŚWIĘTO UCZELNI

Obchodzimy je w drugiej połowie czerwca, w okolicy imienin naszego patrona Jana Kochanowskiego. Jest nieformalnym zakończeniem roku akademickiego – rektor w swoim przemówieniu podsumowuje najważniejsze wydarzenia i dokonania minionego roku. W czasie uroczystego posiedzenia Senatu UJK wręczone są promocje doktorskie oraz nagrody dla studentów i pracowników. Podczas Święta Uczelni odbywają się także okolicznościowe wykłady i występy artystyczne.

– Powinniśmy więcej zrobić, aby uczynić Kielce miastem akademickim. Przyniesie to korzyści demograficzne, gospodarcze, biznesowe dla Kielc, dla województwa, dla każdego mieszkańca naszego regionu – mówił prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, podczas Święta Uczelni, które odbyło się 17 czerwca. Słowa te skierował do obecnych na uroczystym posiedzeniu Senatu UJK władarzy miasta i województwa, a także przedstawicieli Sandomierza i Piotrkowa Trybunalskiego, gdzie znajdują się filie uniwersytetu. Jako przykłady działań prozwojowych prof. Głuszek wymienił zwiększenie miejsc na kierunku lekarskim oraz utworzenie nowych kierunków studiów: w Kielcach inżynierii biomedycznej (we współpracy z Politechniką Świętokrzyską), a w przyszłości być może teologii (we współpracy z Wyższym Seminarium Duchownym), natomiast w Piotrkowie i Sandomierzu – pielęgniarstwa. Goście potwierdzili chęć współpracy. Burmistrz Sandomierza Marcin Marzec zaznaczył, że pielęgniarstwo w Sandomierzu nie jest już tylko możliwością – to konieczność. – Średnia wieku pielęgniarki w sandomierskim szpitalu to 55 lat. Za chwilę zabraknie personelu medycznego do opieki nad mieszkańcami naszego miasta i regionu – mówił.

W swoim wystąpieniu rektor podsumował również miniony rok akademicki. Podkreślił wpływ pandemii koronawirusa na funkcjonowanie uczelni oraz zapewnił, że uniwersytet dokłada wszelkich starań, by jakość nauczania zdalnego była wysoka.

### MEDALE DLA ZASŁUŻONYCH

Podczas uroczystości wręczono nagrody i listy gratulacyjne dla studentów, w tym stypendystów Ministra Edukacji i Nauki oraz laureatów Nagród Rektora. Po raz pierwszy przyznano medale „Zasłużony dla Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach” – to drugie po tytule doktora honorowego wyróżnienie UJK. Otrzymali je poseł Krzysztof Lipiec, Marszałek Województwa Świętokrzyskiego Andrzej Bętkowski oraz biznesmen Michał Sołowow. Krzysztof Lipiec i Andrzej Bętkowski



nie kryli emocji, gdy opowiadali o swojej współpracy z uniwersytetem. Poseł Lipiec, absolwent UJK i członek Niezależnego Zrzeszenia Studentów ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, uznał to wyróżnienie za jedno z najważniejszych w swojej karierze zawodowej i politycznej.

#### NAUKA WOLNA I NIESKRĘPOWANA

Michał Sołowow, którego reprezentował mecenas Wojciech Ciesielski, skierował do uczestników uroczystości list. – *Ubi patria est cor tuum* [tam, gdzie ojczyzna, tam jest serce twoje]. Ta parafraza ewangelicznej myśli Świętego Mateusza określa moją relację z Polską, z Kielcami i z kieleckim uniwersytetem. Mojemu sercu zawsze bliskie było i jest miasto, w którym się urodziłem, kształciłem, a także rozpocząłem działalność gospodarczą,

---

Uroczystości rozpoczęło wniesienie sztandaru uczelni (zdjęcie u góry). W tym roku po raz pierwszy przyznano medale „Zasłużony dla Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach” (obok).







osiągając aktualną pozycję w biznesie. Kielce i jego środowisko, także akademickie, traktuję, jako *patria*, moją ojczyznę – napisał Michał Sołowow. Swoją karierę porównał do rozwoju kieleckiej uczelni. Zaznaczył, że Uniwersytet Jana Kochanowskiego odegrał kluczową rolę w rozwoju gospodarczym i społecznym miasta i regionu. Podkreślił także znaczenie uczelni w skali globalnej. – Nie do przecenienia jest rola uniwersytetu, a nauki w ogólności, w podejmowaniu wyzwań, jakie stoją obecnie przed światem w każdym aspekcie jego funkcjonowania, od ekonomii, technologii, medycyny i biologii, aż do myśli społecznej i filozofii systemów wartości. Dynamicznie rozwijająca się rzeczywistość, niestety także w złych kierunkach, winna skłaniać nas wszystkich do intensywnych prac naukowych, technologicznych, gospodarczych i filozoficzno-społecznych, które powstrzymają postępującą degradację środowiska, ale też upadek systemów wartości czy porządków prawnych utrzymujących naszą cywilizację w bezpiecznych ramach – pisał Michał Sołowow. Stwierdził, że tylko nauka „nieskrępowana jakimiś ortodoksyjnymi ramami ideologicznymi czy politycznymi, nauka wolna”, jest gwarancją rozwoju. – Moją troską jest to, aby uczelnie wyższe były miejscem ścierania się różnych koncepcji, miejscem otwartym na poglądy i współpracę ze światem. Tylko taki status uczelni pozwala na postęp skorelowany ze zmianami na świecie, w duchu uniwersalnych wartości – zaznaczył. List zakończył apelem do studentów i absolwentów: – Chciałbym, aby historia mojego sukcesu była swoistym drogowskazem dla młodych ludzi, także studentów i absolwentów uniwersytetu, ▾

---

Dr hab. Monika Podgórska z Wydziału Nauk Ścisłych i Przyrodniczych otrzymała nagrodę Ministra Edukacji i Nauki za znaczące osiągnięcia w zakresie działalności naukowej (1). Podczas uroczystości głos zabrał prezydent Bogdan Wenta (2). Na zakończenie dr Katarzyna Lisowska (4) zaprosiła gości do wysłuchania utworów ze spektaklu dyplomowego studentów Katedry Muzyki (3). Ewa Wiśniewska-Zduniak otrzymała promocję doktorską (s. 9).



# PROMOCJE

## Tytuł **DOKTORA HABILITOWANEGO** otrzymały:

Anna Łubek	Instytut Biologii
Monika Barbara Podgórska	Instytut Biologii
Marzena Wiernicka	Collegium Medicum

## Tytuł **DOKTORA** otrzymali:

### WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY

Paweł Bezak	promotor prof. dr hab. Adam Massalski
Renata Cuprych	promotor dr hab. Andrzej Kominek, prof. UJK promotor pomocniczy dr Ewa Boksa
Ewelina Kaczor	promotor prof. dr hab. Krzysztof Bracha
Aleksandra Kasprzyk	promotor dr hab. Andrzej Kominek, prof. UJK
Kamil Sasal	promotor dr hab. Ryszard Gryz, prof. UJK promotor pomocniczy ks. dr Tomasz Gocel
Karolina Świątecz	promotor dr hab. Ryszard Gryz, prof. UJK
Olga Ziopaja	promotor dr hab. Zbigniew Trzaskowski, prof. UJK

### COLLEGIUM MEDICUM

Aneta Chrut	promotor prof. dr hab. Stanisław Głuszek
Agnieszka Dębska	promotor dr hab. Monika Szpringer, prof. UJK
Magdalena Dolecka-Ślusarczyk	promotor prof. dr hab. Zbigniew Siudak
Natalia Habik-Tatarowska	promotor dr hab. Jacek Wilczyński, prof. UJK
Anna Huruk-Kuchinka	promotor prof. dr hab. Stanisław Góźdź
Małgorzata Jasińska	promotor dr hab. Marek Sikorski, prof. UJK
Sylwia Jopkiewicz	promotor dr hab. Monika Szpringer, prof. UJK
Przemysław Karolak	promotor dr hab. Jacek Wilczyński, prof. UJK
Marta Mierzwa-Molenda	promotor dr hab. Jacek Wilczyński, prof. UJK
Bartłomiej Nowak	promotor dr hab. Marcin Sadowski, prof. UJK
Michał Paprocki	promotor dr hab. Jacek Wilczyński, prof. UJK
Grzegorz Wróbel	promotor prof. dr hab. Tadeusz Kuder
Agnieszka Zawadzka	promotor dr hab. Monika Szpringer, prof. UJK
Anna Zmyślina	promotor prof. dr hab. Zbigniew Śliwiński
Justyna Żurawska	promotor dr hab. Marek Sikorski, prof. UJK

### WYDZIAŁ PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII

Magdalena Kalista-Jasiak	promotor dr hab. Anna Kieszowska, prof. UJK
Renata Kopyś	promotor dr hab. Sławomir Chrost, prof. UJK

# DOKTORSKIE I HABILITACYJNE

## WYDZIAŁ PRAWA I NAUK SPOŁECZNYCH

Sylwia Hlebowicz	promotor prof. dr hab. Krzysztof Kubiak
Sylweryusz Marcin Królak	promotor prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia
Emil Smardz	promotor prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia

## WYDZIAŁ NAUK ŚCISŁYCH I PRZYRODNICZYCH

Sławomir Chwałek	promotor dr hab. Tomasz Kalicki, prof. UJK
Agnieszka Malinowska	promotor dr hab. Joanna Czerwik-Marcinkowska, prof. UJK
Grzegorz Pabian	promotor dr hab. Tomasz Kalicki, prof. UJK
Michalina Panek-Wójcicka	promotor prof. dr hab. Renata Piwowarczyk
Milena Małgorzata Piotrowska	promotor prof. dr hab. Francesco Giacosa promotor pomocniczy dr Peter Kovacs
Nina Kinga Rędzia	promotor dr hab. Piotr Słomkiewicz, prof. UJK
Tomasz Sobala	promotor dr hab. inż. Rafał Podlaski, prof. UJK promotor pomocniczy dr inż. Maciej Kocurek
Magdalena Trojak	promotor dr hab. Jan Pałyga, prof. UJK
Paweł Wołowicz	promotor prof. dr hab. Janusz Braźewicz promotor pomocniczy dr hab. Paweł Kukołowicz, prof. NIO-PIB

## WYDZIAŁ SZTUKI

Krzysztof Borkowski	promotor śp. prof. dr hab. Tomasz Sikorski
Małgorzata Kobus	promotor prof. dr hab. Małgorzata Bielecka
Roksana Kularska-Król	promotor śp. prof. dr hab. Tomasz Sikorski
Ewa Wiśniewska-Zduniak	promotor prof. dr hab. Małgorzata Bielecka
Anna Zwoniarska	promotor dr hab. Katarzyna Ziółowicz, prof. UJK



- ▼ drogowskazem, na którym widnieje napis: „Nie ma rzeczy niemożliwych, są tylko takie, które wymagają ponadprzeciętnego wysiłku, zrobienia czegoś więcej”.

### SERCE ROŚCIE

List do społeczności akademickiej UJK napisał też Minister Edukacji i Nauki Przemysław Czarnek. Odczytał go Kazimierz Mądzik, świętokrzyski kurator oświaty. – Cytując Jana Kochanowskiego,

„Serce roście, patrząc na te czasy!”. Poeta opisuje piękno budzącej się do życia przyrody, jednak obserwowanie rozwoju największego uniwersytetu województwa świętokrzyskiego napawa podobnym entuzjazmem – napisał minister Czarnek, życząc społeczności akademickiej UJK wszelkiej pomyślności. – Świętokrzyska *alma mater* jest odzwierciedleniem dynamicznego rozwoju Polski, jakiego doświadczamy w ostatnich latach.



### PRZEPUSTKA DO WYTĘŻONEJ PRACY

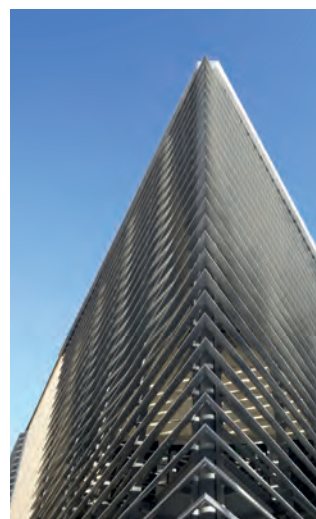
W drugiej części uroczystości wręczono promocje doktorom i doktorom habilitowanym uczelni. Wygłaszając gratulacje, prof. Stanisław Głuszek zaznaczył, że zdobywanie stopni i tytułów naukowych jest etapem kariery, a nie jej celem. – To uwieńczenie pewnego etapu pracy naukowej, które jest jednocześnie przepustką i zobowiązaniem

do dalszej wytężonej pracy – mówił rektor. W uroczystości wzięli udział promotorzy i bliscy nowych doktorów. Po części oficjalnej nie mogło zabraknąć radosnego wyrzucenia biretów w górę.

PIOTR BURDA

# nowoczesność i tradycja

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach to największa uczelnia w województwie świętokrzyskim. Obecnie na 50 kierunkach kształci się 12 tysięcy studentów.



Historia Uniwersytetu sięga 1969 roku, kiedy to powołano Wyższą Szkołę Nauczycielską w Kielcach, przekształconą w 1973 roku w Wyższą Szkołę Pedagogiczną, a następnie w Akademię Świętokrzyską. Od września 1979 roku uczelnia nosi imię Jana Kochanowskiego. W 1981 roku powołano oddział zamiejscowy w Piotrkowie Trybunalskim. W 2008 roku uczelnia uzyskała status uniwersytetu humanistyczno-przyrodniczego, a w 2011 roku – uniwersytetu, stając się tym samym najmłodszym wówczas uniwersytetem klasycznym w kraju. W 2017 roku nastąpiło przyłączenie do UJK Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sando-

mierzu. Od 1969 roku uczelnię ukończyło 160 tysięcy absolwentów.

Uniwersytet Jana Kochanowskiego łączy w sobie tradycję z nowoczesnością. Nawiązuje do przeszłości i tradycji akademickich miasta i regionu. W 1816 roku z inicjatywy Stanisława Staszica powstała w Kielcach Szkoła Akademiczno-Górnicza, jedna z pierwszych europejskich uczelni tego typu.

## SZEŚĆ WYDZIAŁÓW I DWIE FILIE

Uniwersytet tworzy dziś sześć wydziałów w Kielcach: Wydział Humanistyczny, Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych, Collegium Medicum,

Wydział Pedagogiki i Psychologii, Wydział Sztuki, Wydział Prawa i Nauk Społecznych, oraz filie w Piotrkowie Trybunalskim i Sandomierzu.

Dynamiczny rozwój uniwersytetu stał się możliwy między innymi dzięki funduszom strukturalnym Unii Europejskiej oraz dotacjom z budżetu państwa. W ostatnim czasie uczelnia pozyskała tą drogą finansowania pół miliarda złotych. Dzięki tym środkom powstał Kampus Uniwersytecki, który jest symbolem Kielc XXI wieku, oraz kompleks Collegium Medicum. Modernizowane są także starsze budynki uczelni i akademiki. Przy-



gotowano znakomicie wyposażone i nowoczesne sale dydaktyczne oraz specjalistyczne laboratoria, stanowiące doskonałe zaplecze dydaktyczne oraz bazę naukową dla badań, które umożliwiają rozwój kadry uniwersyteckiej.

Na UJK aktualnie zatrudnione są 1543 osoby, w tym 961 nauczycieli akademickich oraz 582 pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Spośród nauczycieli akademickich 442 posiada stopień doktora, 245 – stopień doktora habilitowanego, a 86 – tytuł profesora.

Na wszystkich kierunkach i formach studiów kształcą się aktualnie 12 tysięcy studentów i dok-

torantów, w tym ponad 500 obcokrajowców. Uniwersytet Jana Kochanowskiego należy do grupy najchętniej wybieranych i najpopularniejszych uczelni w kraju. Statystyki rekrutacyjne z ostatnich lat świadczą o stale rosnącym zainteresowaniu ofertą dydaktyczną UJK na wszystkich poziomach studiów.

### PIĘĆDZIESIĄT KIERUNKÓW

Uniwersytet Jana Kochanowskiego oferuje 50 kierunków studiów (w tym 28 na poziomie magisterskim) z zakresu niemal wszystkich dziedzin naukowych, m.in. humanistyki, nauk społecznych, nauk medycznych i nauk o zdrowiu, nauk ścisłych i przyrodniczych, sztuki. Proponowana oferta kształcenia jest sukcesywnie wzbogacana o nowe propozycje kierunków, związane z potrzebami współczesnego rynku pracy. Poszerzamy ofertę kształcenia w języku angielskim. W ostatnich latach wprowadzono kilka kierunków studiów cieszących się dużym zainteresowaniem młodzieży: prawo, psychologia, kryminologia stosowana, kosmetologia, dietetyka, inżynieria danych, komunikacja społeczna, kierunek lekarski (w języku polskim i angielskim – *English Division*).

Uniwersytet prowadzi kształcenie na 11 kierunkach studiów doktoranckich, na których studiują aktualnie 250 doktorantów. Od 1 października 2019 roku kształcenie doktorantów odbywa się również w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, obejmującej cztery sekcje dziedzinowe: nauk humanistycznych (dyscypliny: historia, językoznawstwo, literaturoznawstwo), nauk społecznych (dyscypliny: nauki prawne, nauki o polityce i administracji), nauk medycznych i nauk o zdrowiu (dyscypliny: nauki medyczne, nauki o zdrowiu) oraz nauk ścisłych i przyrodniczych (dyscypliny: nauki biologiczne, nauki chemiczne, nauki fizyczne, nauki o Ziemi i środowisku).

Uczelnia posiada obecnie uprawnienia do nadawania stopnia doktora w zakresie 13 dyscyplin naukowych oraz doktora habilitowanego w zakresie 4 dyscyplin.



# RADOŚĆ I ZOBOWIĄZANIE

Nauka jest kontynuacją i rozwijaniem dokonań poprzedników – to główna myśl wykładu nowego doctora honoris causa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego prof. Cezarego Kukli.

Tytuł doctora honoris causa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego prof. dr. hab. Cezary Kuklo otrzymał 24 czerwca 2021 roku podczas uroczystego posiedzenia Senatu uczelni.

Prof. Cezary Kuklo jest historykiem, pochodzi z Białegostoku, pracuje na tamtejszym uniwersytecie, pełni szereg funkcji w Polskiej Akademii Nauk, jest wiceprzewodniczącym Polskiego Towarzystwa Historycznego. Jego zainteresowania naukowe obejmują historię społeczną i gospodarczą, demografię historyczną, losy kobiet i rodzin. Został dziewiętnastym doktorem honorowym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

– Poszukujemy ludzi, którzy dzięki nieustrudzonej pracy badawczej, dydaktycznej, organizacyjnej i innej stali się dla nas wzorcami osobowymi – autorytetami. Prof. Cezary Kuklo jest dla mnie symbolem procesu restytucji autorytetu – mówił podczas otwarcia uroczystości prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanow-

skiego. Rektor podkreślił, że autorytety stanowią siłę rozwoju społecznego, często narażonego na destrukcję (mowa rektora – zob. ramka, s. 18).

Laudację wygłosił prof. dr hab. Waldemar Kowalski z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. – Musimy pamiętać o wierności prawdzie. Tego uczy twórczość naukowa Dostojnego Doktora, a cnota ta nieobojętna była również Janowi Kochanowskiemu, patronowi naszej *alma mater* – mówił prof. Kowalski. Na zakończenie zacytował fragment *Psalmu 78* w tłumaczeniu Jana Kochanowskiego:

*Słuchaj, wierny mój zborze, otwórz uszy swoje,*

*A do serca poważne przypuść słowa moje.*

*Dziwne gadki wam powiem, dziwne przypowieści,*

*Lecz jako dziwne, tak też i prawdziwe wieści.*

*Czegośmy się od ojców naszych nasłuchali,*

*Kiedy siłę i cuda Pańskie wyznawali.*

Opinie w sprawie nadania tytułu doktora honorowego wydali recenzenci: prof. dr hab. Zdzisław





*Poszukujemy ludzi, którzy dzięki niestrudzonej pracy badawczej, dydaktycznej, organizacyjnej i innej stali się dla nas wzorcami osobowymi – autorytetami. Prof. Cezary Kuklo jest dla mnie symbolem procesu restytucji autorytetu.*

*Duża część współczesnych spotkań społecznych, partyjnych i innych pogrąża się w generowaniu mitów i pseudoopinii. Są miłątkie, nic niewnoszące do naszego życia społecznego, intelektualnego, gospodarczego. W życiu społecznym i zawodowym permanentnie potrzebujemy wspierania przez autentyczne autorytety wskazujące nam drogę rozwoju osobowego, zawodowego, naukowego, emocjonalnego, psychicznego. Jakże trudno jest żyć bez tego wsparcia. Jak bardzo potrzeba nam błogostawieństwa serc i rąk tych, do których mamy zaufanie. Verba volant, exempla trahunt. Wzorzec dyscypliny, twórczej czujności i koncentracji, z uwzględnieniem innych osób, nawet wbrew wielu przeciwnościom. Restytucja prawdziwych autorytetów stanowi społeczną siłę. Ten proces jest w mojej ocenie warunkiem postępu społecznego, w odróżnieniu od społecznej degrenolady i destrukcji. Niech nadanie tytułu doctora honoris causa będzie wzorcową wartością, wzorzec ten bowiem sprawia, że stajemy się skuteczni w tworzeniu nowych wartości służących człowiekowi.*

prof. dr hab. STANISŁAW GŁUSZEK

(mowa wygłoszona 24 czerwca podczas uroczystości nadania prof. Cezaremu Kukli tytułu doctora honoris causa UJK)

Noga z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz prof. dr hab. Edward Opaliński z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

– To piękne wyróżnienie i czuję się onieśmielony, zwłaszcza kiedy patrzę na listę poprzedników: prof. Stanisław Bylina, prof. Tomasz Schramm, prof. Henryk Samsonowicz. To dla mnie zaszczyt, że środowisko kieleckie postanowiło uhonorować mnie tym tytułem. Czuję dużą radość i zobowiązanie – mówił prof. Cezary Kuklo.

Tematem okolicznościowego wykładu nowego doktora honorowego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego były dwie postaci, które wywarły wpływ na jego karierę naukową oraz na białostocką humanistykę: prof. Andrzej Wyczański i prof. Andrzej Wyrobisz. – Prof. Andrzej Wyczański ukształtował mnie jako historyka i badacza, był moim mistrzem, przyjacielem. Prof. Andrzej Wyrobisz ukształtował mnie jako nauczyciela akademickiego, tym bardziej że teoria nauczania i pedagogika nie były ulubionymi przedmiotami studentów historii. Obaj byli zawsze autentyczni w swoich dokonaniach zawodowych i życiowych, w uczestniczeniu w życiu społecznym, co wcale nie jest powszechne wśród ludzi nauki. Rzec można, że obaj hołdowali maksymie, iż „ilość szczęścia na ziemi jest nieograniczona i żeby być szczęśliwym, wcale nie trzeba go zabierać innym” – opowiadał prof. Kuklo. W swoim wykładzie podkreślał, że nauka opiera się na kontynuacji i dokonaniach poprzedników. – Pragnę życzyć wszystkim, aby państwa dorobek naukowy był obecny w pracach uczniów i następców jak najdłużej.

W uroczystości profesorowi towarzyszyli najbliżsi oraz grupa współpracowników z Uniwersytetu w Białymstoku, a wśród nich rektor prof. dr hab. Robert Ciborowski.

PIOTR BURDA

# MIĘDZY PODLASIEM A PARYŻEM

Kształtują nas ludzie, których spotykamy na swojej drodze – mówi prof. dr hab. Cezary Kukło, doctor honoris causa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, wspominając czas studiów i spotkanie z mistrzem. W swej opowieści zabiera nas na Podlasie i do Paryża, zachęca do posłuchania smooth jazzu i spróbowania litewskiego kartacza.

Bakcyła historii zaszczyił w młodym Cezarym Kukli Aleksander Seroka, nauczyciel historii w II Liceum Ogólnokształcącym w Białymstoku. – Nie uczył z podręcznika, ale chodził po klasie i opowiadał o tym, co było przedmiotem lekcji. Był początek lat 70., a nauczyciel mówił nam o Katyniu. To on zachęcił mnie do czytania *Kamiennych tablic* Wojciecha Żukrowskiego – opowiada prof. Kukło. – Pikanterii dodaje fakt, że mój nauczyciel był wykładowcą na tzw. WUML-u, czyli Wieczorowym Uniwersytecie Marksizmu-Leninizmu, a do ogólniaka został wysłany za karę. Dowiedziałem się o tym dopiero po latach.

Pierwsze sukcesy przysły w liceum, kiedy jako maturzysta Cezary Kukło dotarł do warszawskiego finału Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym. – Chciałem studiować prawo, ale w Bia-

łymstoku nie było takiej możliwości. Mama nie chciała, abym wyjeżdżał do Warszawy, mój tato był chory. W końcu zostałem studentem historii – wspomina profesor. Okoliczności były sprzyjające, gdyż w 1973 roku w białostockiej filii Uniwersytetu Warszawskiego ruszyły studia magisterskie z historii.

## SPOTKANIE Z MISTRZEM

Prof. Kukło opowiada o studiach jako wspaniałym czasie. Wspomina pracę w kole naukowym i obozy naukowe w pięknych plenerach. – Na jednym z takich obozów, w 1974 roku w Olecku, zbieraliśmy relacje żołnierzy Armii Krajowej. Nie myślałem wtedy, że wiele lat później będę budował w moim rodzinnym mieście oddział Instytutu Pamięci Narodowej i przez 12 lat będę mu dyktował – mówi prof. Kukło. Podczas studiów poznał prof. Andrzeja

Wyczańskiego, który stał się jego mistrzem i przewodnikiem naukowym. Już wtedy zaczęły się konkretyzować zainteresowania historyczne prof. Kukli. – Byłem świadkiem wielu dyskusji o przeszłości, które bardzo mnie interesowały. Stale pamiętałem widok kuźni mojego dziadka na wsi i zgromadzonych przy jej drzwiach mężczyzn, którzy od rana do wieczora z zapalem dyskutowali. Jedni przypominali pracę i obowiązki chłopów w nieodległym majątku Krasieńskich. Inni wspominali swoje dłuższe i krótsze przedwojenne pobyty „za pracą” w USA. A jeszcze inni porównywali przemarsz wojsk niemieckich i sowieckich przez błotniste tereny nad Biebrzą, zwracając uwagę na słabe umundurowanie i broń krasnoarmiejców. To wszystko budowało moją ciekawość historyczną. Pamiętam, jak w latach 1975–1976, na dwóch obozach studenckich w Surazhu, w archiwum tamtejszego

kościół katolickiego razem z koleżankami i kolegami dotykaliśmy oryginalnych ksiąg metrykalnych z XVII–XVIII wieku. Nie była to tylko praca naukowa. Zbieraliśmy też relacje mieszkańców wielokulturowego miasteczka, w którym na co dzień razem żyli katolicy i prawosławni. Wtedy właśnie rodziła się we mnie fascynacja dawną rodziną, chęć poznania pozycji zajmowanych w niej nie tylko przez głównych aktorów, ojca i matkę, ale także dzieci, a może jeszcze bardziej dziadków i innych krewnych. Chciałem badać historię społeczną – nie wąskiej grupy magnaterii, lecz takich zwyczajnych ludzi żyjących w Polsce przedrozbiorowej. Nie miałem wątpliwości, że to temat dla mnie. A prof. Andrzej Wyczański utwierdzał mnie w tym, szeroko opowiadając o dokonaniach francuskich historyków spod znaku szkoły „Annales” – wspomina prof. Cezary Kuklo.

---

Z żoną na Grand Place w Brukseli, listopad 2016



## PARYŻ I STATYSTYKI

Z Podlasia prof. Cezary Kukło przeniósł się do... Paryża. Wspólnie z prof. Andrzejem Wyczańskim znalazł się w polsko-francuskim zespole zajmującym się badaniem losów rodziny w perspektywie historycznej. Co istotne, badania prowadzono z zastosowaniem technik komputerowych, a były to lata 80. ubiegłego wieku.

– Podczas pierwszego pobytu w Paryżu, jesienią 1981 roku, w słynnej École des Hautes Etudes en Sciences Sociales miałem okazję poznać ciekawą metodologię badań z zakresu demografii historycznej i zdać niełatwy egzamin u samego prof. Jacques'a Dupâquiera, ówczesnego „guru” światowej czołówki badaczy przeszłości – mówi prof. Kukło. Kontakt profesora z francuską nauką z pewnością zacieśniło półroczne stypendium rządu francuskiego w 1992 roku, podczas którego wykrył się także obiekt jego dalszych zainteresowań badawczych, a mianowicie historia kobiet samotnych (wdowy, panny, porzucone i rozwiedzione), ich rola w życiu społeczno-gospodarczym (wielkość i struktura kierowanych przez nie gospodarstw domowych) czy sytuacja materialna. Z Paryża, oprócz pomysłu na kolejną rozprawę, profesor przywiózł także książki i obfity zestaw kserokopii z najnowszych doniesień z badań w zakresie historiografii francuskiej i anglosaskiej dotyczącej wielu aspektów historii kobiet. W kraju należał do nielicznej wówczas, tj. na początku lat 90., grupy badaczy (obok m.in. Marii Boguckiej, Andrzeja Karpińskiego, Andrzeja Szwarca, Anny Żarnowskiej) podkreślających wagę studiów poświęconych roli kobiet nie tylko w życiu rodzinnym-domowym, ale przede wszystkim w przestrzeni publicznej, polityce, twórczości czy w obszarze pracy zawodowej. W 1996 roku razem z innymi badaczami zakładał Komisję Historii Kobiet przy Komitecie Nauk Historycznych PAN. Pod koniec lat 80., na fali przemian, prof. Kukło trafił do Głównego Urzędu Statystycznego, gdzie z inicjatywy prezesa dr. Franciszka Kubiczka powstał zespół, który miał opracować historię Polski

w liczbach, od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy. Przez ponad 25 lat (1989–2015) obok dziewięciu roboczych zeszytów tematycznych powstało pięć opasłych tomów zawierających ujęte w tabelach obszerne dane, m.in. o państwie (terytorium, władze centralne i terenowe, wojsko, wymiar sprawiedliwości), ludności (zaludnienie, ruch naturalny, narodowości i wyznania, źródła utrzymania), materialnych warunkach życia (płace, spożycie, mieszkania i infrastruktura komunalna), ochronie zdrowia, edukacji i kulturze w Polsce na przestrzeni wieków. Sam podkreśla wagę trzeciego tomu (*History of Poland in Numbers. Poland in Europe*), opublikowanego w 2014 roku, czyli w 10. rocznicę przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej. Przedstawia on syntetyczny obraz społeczno-gospodarczej historii Polski na tle krajów europejskich od X wieku do początków XXI wieku.

## HISTORIA RODZIN

Pasją prof. Cezarego Kukli są dzieje rodziny na przestrzeni wieków. – W rodzinie staropolskiej o założeniu rodziny przez córki i synów w dużej mierze decydowali rodzice, którzy wydzielając młodej parze majątek, określali jej zasoby gospodarcze. Rola młodych w kreowaniu małżeństwa była ograniczona, gdyż nawet wśród chłopów i mieszczan, nie mówiąc o bogatszej szlachcie czy magnaterii, realizowano przemyślane strategie rodzinne – mówi profesor. Z drugiej strony, w dawnych czasach około 10–15 procent osób nigdy nie założyło rodziny. Z czasem, kiedy osoby te podupadały na zdrowiu, niemała grupa samotnych, mocno obecna w miastach, zwłaszcza dużych, stawała się problemem społecznym. Tylko część z nich trafiała do tzw. szpitali parafialnych i miejskich, które do końca XVIII stulecia najczęściej były zwykłymi przytułkami. Większość tych osób wiodła żywot żebraczy, nierzadko zasilając kręgi marginesu społecznego.

– W Polsce przedrozbiorowej większość kobiet stawała na ślubnym kobiercu po 20. roku życia i przez 15–20 lat pożycia małżeńskiego wydawała

na świat przeciętnie 7–8 dzieci, z których do wieku dorosłego dożywało zaledwie troje, rzadko więcej – kontynuuje prof. Kukło. Trzy wieki później sytuacja wygląda zupełnie inaczej. – Dziś wiele osób żyje w związkach nieformalnych, niepotwierdzonych przed ołtarzem czy urzędnikiem stanu cywilnego. Przed wiekami było to praktycznie niemożliwe. Obserwujemy obecnie bardzo niską dzietność kobiet, która nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń – podkreśla profesor. Rzeczywiście Główny Urząd Statystyczny szacuje, że liczba ludności Polski zmniejszy się nawet do 36 milionów w 2035 roku – czyli już niedługo. Profesor zastanawia się, że czy uda się nam zmienić tę sytuację, być może biorąc przykład z Francji. Wspomina, że w latach 80. na Champs-Élysées trudno było spotkać Francuzkę z dziecięcym wózkiem. Trzydzieści lat później paryżanki paradowały dumnie po głównej arterii miasta, trzymając za ręce dwójkę pociech.

#### WERSAL PÓŁNOCY

Prof. Cezary Kukło pochodzi z Podlasia. Urodził się w Białymstoku, dawnym mieście prywatnym „najrzędniejszego magnata w Polsce”, hetmana wielkiego koronnego Jana Klemensa Branickiego. Przez odwiedzających cudzoziemców zostało okrzyknięte Wersalem Północy. To historyczny region przygraniczny, który w 1569 roku za spr-

wą króla Zygmunta II Augusta znalazł się w Koronie Polskiej. Przeplatają się tam wpływy litewskie, mazowieckie i ruskie, można znaleźć tam kościoły katolickie, cerkwie prawosławne, a nawet meczety w Kruszynianach i Bohonikach. – Tutaj uczyłem się tolerancji, szacunku dla odmienności. Znajomi, którzy do mnie przyjeżdżają, są zachwyceni klimatem, cerkiewkami, smakiem litewskich karcaczy. Nie ma już na tej ziemi niestety społeczności żydowskiej, która do II wojny światowej była jej dużym komponentem.

Profesor zachęca do odkrywania Podlasia i spotkań z ludźmi. – Nie można nie wspomnieć walorów przyrodniczych tej okolicy. Podlasie to teren piękny i wciąż nie do końca odkryty, a jego mieszkańcy są bardzo otwarci i życzliwi – mówi.

#### PRZY DŹWIĘKACH JAZZU

Prof. Kukło jest oddany rodzinie. Pięć ważnych w jego życiu kobiet to: żona Helena, córki – Marta i Justyna, oraz dwie ukochane wnuczki – Marysia i Tosia. Profesor znajduje też czas na pasje niezwiązane z nauką. – Lubię dobry kryminał współczesny, polityczne powieści sensacyjne. Na półkach, co prawda nie w gabinecie, ale w sypialni, współrządzą autorzy polscy, np. Marcin Faliński, Marek Kozubał, Zygmunt Miłoszowski, Vincent V. Severski, i zagraniczni, np. David Baldacci, John Grisham, Ken Follett – opowiada. W wolnych chwilach słucha też muzyki, głównie spokojnej, refleksyjnej spod znaku smooth jazzu. Nie wyobraża sobie bez niej życia i pracy. Jego ulubieni artyści to Louis Armstrong, Nat King Cole i Oscar Peterson, ale też Diana Krall czy Melody Gardot. – Lubię również polską muzykę z lat 60. i 70. – dodaje profesor.

PIOTR BURDA



Z prof. Andrzejem Wyczańskim w Nieborowie, sierpień 2006

# DYPLOMY, KTÓRE ZOBOWIĄZUJĄ

**To najbardziej odpowiedzialne i pożądane zawody. Mury Collegium Medicum UJK opuścili absolwenci pielęgniarstwa i położnictwa.**

Podczas uroczystości, która odbyła się 20 lipca, dyplomy odebrało 65 absolwentów pielęgniarstwa oraz 36 absolwentów kierunku położnictwo. Ważną chwilą było założenie czepka pielęgniarki i położnej, absolwenci złożyli także przyrzeczenie zawodowe. – Kończycie pierwszy etap przygotowania do zawodu pielęgniarki i położnej. Za wami wiele godzin zajęć, egzaminów, zaliczeń w trudnym czasie pandemii – mówiła dr hab. Dorota Kozieł, prof. UJK, prorektor do spraw medycznych, która przedstawiła również sięgającą 1950 roku historię kształcenia pielęgniarzek w Kielcach. Prof. Kozieł mówiła o wyjątkowej odpowiedzialności, jaka spoczywa na pielęgniarkach i położnych. Wspomniała słowa wypowiedziane w 1980 roku przez ówczesnego biskupa Mieczysława Jaworskiego podczas jednej z uroczystości w szkole pielęgniarstwa. – Delikatne „dziś” zobowiązuje nas do mądrości, roztropności i wzajemnej życzliwości. To jest bardzo delikatne „dziś”, ale przeżywamy też nadzieję na lepsze jutro. To lepsze jutro zależy od człowieka i będzie takie, jaki będzie człowiek, który będzie to jutro tworzył – mówił przed laty biskup

Jaworski. I właśnie budowania lepszej przyszłości, opartej na odpowiedzialności i życzliwości, życzyła absolwentom prorektor Dorota Kozieł.

Podczas uroczystości wręczono pamiątkowe dyplomy osobom z najwyższymi wynikami w nauce oraz dwóm finalistkom Ogólnopolskiej Olimpiady Pielęgniarskiej im. dr Janiny Fetlińskiej: Żanecie Chrabąszcz i Paulinie Życińskiej.

Wzruszające były słowa Sary Cygan, jednej z absolventek kierunku położnictwo, która dziękując nauczycielom oraz koleżankom i kolegom, zacytowała Paula Coelho: „Ludzie w 25 procentach uczą się od mistrza, w 25 procentach słuchając samych siebie, w 25 procentach od przyjaciół, a w 25 procentach uczą ich czas”.

Na koniec kadra akademicka i absolwenci, którzy przybyli ze swoimi najbliższymi, robili sobie pamiątkowe zdjęcia. Zgodnie uznano, że nie było to pożegnanie, ale zakończenie pewnego etapu. Część absolwentów zamierza kontynuować naukę na studiach drugiego stopnia, z wieloma będzie można się spotkać w szpitalnych salach i korytarzach.





# UROCZYSTOŚĆ W GUM

**Wmurowano akt erekcyjny pod Kampus Laboratoryjny Głównego Urzędu Miar w Kielcach. Uniwersytet Jana Kochanowskiego jest partnerem tego projektu.**

Kampus Głównego Urzędu Miar powstaje u zbiegu al. Popiełuszki i ul. Wrzosowej. Partnerem kooperacji GUM i Politechniki Świętokrzyskiej jest Uniwersytet Jana Kochanowskiego. – To ważny moment dla naszych uczelni. Razem z Politechniką Świętokrzyską zamierzamy kształcić kadry metrologiczne. Zostanie utworzony kierunek studiów, w ramach którego kształcenie odbywać się będzie na obydwu uczelniach – mówi prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. We wrześniu ubiegłego roku podpisano na Politechnice Świętokrzyskiej porozumienie w tej sprawie. Studia na nowym kierunku mają ruszyć w 2022 roku.

W uroczystościach, które miały miejsce 7 czerwca, uczestniczyli wicepremier Jarosław Gowin, minister rozwoju, pracy i technologii, oraz Przemysław Czarnek, minister edukacji i nauki. – To kamień węgielny pod przyszły dynamiczny rozwój Kielc, województwa

świętokrzyskiego i całej Polski – stwierdził wicepremier Jarosław Gowin. Minister Przemysław Czarnek rozszerzył tę myśl – jego zdaniem jest to wydarzenie na skalę europejską.

W spotkaniu wzięli udział ministrowie, parlamentarzyści i samorządowcy, którzy przyczynili się do powstania kieleckiego kampusu. Zgodnie przyznali, że jego utworzenie to efekt sojuszu kieleckich uczelni z samorządowcami. – Lokalizacja w Kielcach była możliwa, ponieważ podczas negocjacji w Warszawie wszyscy mówiliśmy tym samym głosem. Rektorzy, samorządowcy i parlamentarzyści osiągnęli jedność i dzięki temu możemy dziś świętować – mówiła poseł Agata Wojtyszek, wcześniej wojewoda świętokrzyski. Gospodarzem uroczystości był prof. dr hab. Jacek Semaniak, prezes Głównego Urzędu Miar i były rektor UJK. – Kiedy w 2017 roku jako rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego podpisywałem umowę o współpracy z Włodzimierzem Lewandowskim, ówczesnym prezesem Głównego Urzędu Miar, nawet nie przypuszczałem, że cztery lata później spotkamy się w takich okolicznościach – mówił prezes Jacek Semaniak.

Kampus Głównego Urzędu Miar ma powstać do końca 2023 roku. Na działce o powierzchni 11 ha stanie osiem budynków: sześć laboratoriów, biurowiec i budynek warsztatowy.



Z lewej prof. Jacek Semaniak, prezes Głównego Urzędu Miar; z kielnią wicepremier Jarosław Gowin; za nim Przemysław Czarnek, minister edukacji i nauki; prof. Zbigniew Koruba, rektor Politechniki Świętokrzyskiej; Andrzej Bętkowski, marszałek województwa świętokrzyskiego; Bogdan Wenta, prezydent Kielc; Piotr Ziółkowski, dyrektor generalny Głównego Urzędu Miar (przy mikrofonie); Artur Bławat, prezes zarządu firmy Anna-Bud

# WSPÓLNIE Z SSE „STARACHOWICE”

**Uniwersytet Jana Kochanowskiego będzie ściśle współpracować ze Specjalną Strefą Ekonomiczną „Starachowice” SA. Efektem będą staże studenckie i absolwenckie, projekty wdrożeniowe oraz prace magisterskie i doktorskie.**

Umowę w sprawie współpracy między Uniwersyte-  
tem Jana Kochanowskiego a Specjalną Strefą Eko-  
nomiczną „Starachowice” parafowali: prof. dr hab.  
Stanisław Głuszek, rektor UJK, i Marcin Perz, pre-  
zes zarządu SSE „Starachowice”. – Specjalna Strefa  
Ekonomiczna jest stymulatorem naszej współpracy  
w realizacji działań naukowych, projektów wdroże-  
niowych, potrzeby wymiany myśli, możliwości apli-  
kowania do projektów praktycznych. To prospołecz-  
ne działanie, które umożliwi rozwój uczelni, a także  
przyniesie korzyści Specjalnej Strefie Ekonomicznej  
– mówił prof. Stanisław Głuszek.

Marcin Perz, prezes zarządu SSE „Starachowice”,  
zwrócił uwagę na szansę, jaką otwiera przed nami  
nowa perspektywa unijna, dzięki której do Polski  
trafi bilion złotych z przeznaczeniem na inwesty-  
cje. – Jako województwo świętokrzyskie musimy być  
przygotowani to tego, aby maksymalnie wykorzystać  
te pieniądze i nie zmarnować szansy, jaką daje nam  
Polski Ład – zaznaczył Marcin Perz.

Współpraca SSE „Starachowice” i UJK jest koniecz-  
nością. Jak przyznał Marcin Perz, firmy inwestujące  
w naszym regionie są obsługiwane przez kancela-  
rie doradcze, które wymagają pogłębionej analizy  
społeczno-gospodarczej. Kluczową rolę odgrywa tu  
potencjał naukowy i współpraca biznesu z uczel-  
niami wyższymi. – Postaramy się umożliwić staże  
studenckie i absolwenckie. Będziemy inicjować pra-  
ce magisterskie i doktoraty – zapowiedział prezes  
Marcin Perz. Stypendia i granty badawcze finanso-  
wać będzie Specjalna Strefa Ekonomiczna.

---

Od lewej: prof. Stanisław Głuszek, rektor UJK;  
poseł Krzysztof Lipiec; Marcin Perz, prezes zarządu  
Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”; Miłosz  
Pamuła, wiceprezes zarządu starachowickiej strefy

Tylko w czterech ostatnich latach funkcjonowania  
SSE „Starachowice” udało się pozyskać inwesto-  
rów na kwotę 2,6 miliarda złotych. W planach jest  
otwarcie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego,  
jednostki, która będzie śledzić rozwiązania wdra-  
żane w Europie i w Polsce oraz pomagać w stoso-  
waniu dobrych praktyk w naszym regionie. Dużą  
rolę w tworzeniu obserwatorium ma odgrywać UJK.  
Podobne obserwatoria funkcjonują już w sąsiednich  
województwach.

Podczas parafowania umowy obecny był poseł  
Krzysztof Lipiec. – To ważne wydarzenie, gdyż dziś  
rozwój przedsiębiorczości musi być oparty na wie-  
dzy. Nie ma w naszym województwie lepszego miej-  
sca dla wiedzy niż Uniwersytet Jana Kochanowskiego  
– podkreślił poseł. Jego zdaniem połączenie sił na-  
uki i przedsiębiorczości jest nawiązaniem do wiel-  
kich tradycji Staropolskiego Okręgu Przemysłowego  
i Centralnego Okręgu Przemysłowego.







# PIERWSZY TAKI ROCZNIK

To historyczny moment dla Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Mury uczelni opuściło pierwszych 88 absolwentów medycyny.



Pierwsze absolutorium na kierunku lekarskim Uniwersytetu Jana Kochanowskiego odbyło się 2 lipca w budynku Collegium Medicum. Studia ukończyły osoby, które zaczęły naukę w 2015 roku jako pierwszy rocznik medycyny UJK. Przyniesienie lekarskie złożyło 88 absolwentów.

### MIĘDZY NADZIEJĄ A BEZSILNOŚCIĄ

Prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, przypomniał historię kształcenia medycznego na UJK oraz drogę, jaką uniwersytet przebył, by otworzyć medycynę. Wspomniał osoby i wydarzenia, które przyczyniły się do powstania kierunku i wykształcenia pierwszych absolwentów. – Kształcenie na kierunku medycznym jest możliwe, gdy się dysponuje dobrą bazą nauk podstawowych i przedklinicznych. Dlatego wykorzystaliśmy duży potencjał Wydziału Nauk Ścisłych i Przyrodniczych. Argumentem, który miał znaczenie dla władz centralnych, był fakt, że posiadamy świetne laboratoria i wydziały, które mogą uzupełnić kształcenie na kierunku lekarskim. Bardzo ważnym elementem, o którym ciągle rozmawiamy, jest dobra baza szpitalna. To Wojewódzki Szpital Zespolony, Świętokrzyskie Centrum Onkologii, Wojewódzki Szpital

Na zdjęciach: prof. Marianna Janion, dziekan Collegium Medicum UJK (1); wręczenie kwiatów dr hab. Dorocie Kozieł, prof. UJK, prorektor ds. medycznych (2); przygotowania do wspólnego zdjęcia na schodach budynku Collegium Medicum (3); Ilona Piotrowska, absolwentka kierunku lekarskiego, z prof. Stanisławem Głuszkim i prof. Marianną Janion (4)

Specjalistyczny w Czerwonej Górze, poszerzamy współpracę o Świętokrzyskie Centrum Matki i Noworodka czy dawny Szpital Miejski oraz szpital w Sandomierzu. I będziemy dalej rozszerzać współpracę, by tworzyć jak najlepsze warunki kształcenia na kierunku lekarskim. Jakość kształcenia jest najważniejsza. Chcemy, aby lekarze, nasi absolwenci, spełniali surowe kryteria, jakie stawia ten zawód. Mamy wobec studentów wymagania, odbywa się selekcja pozytywna, ale prezentujemy też postawę partnerską, która nie oznacza jednak obniżenia wymagań w zakresie jakości kształcenia – mówił prof. Głuszek.

Rektor cytował w swoim wystąpieniu najważniejsze zasady z *Kodeksu etyki lekarskiej*. Mówił o medycynie bezsilności i medycynie nadziei, wiele uwagi poświęcił opiece nad osobami starszymi. – Jesteśmy bezradni wobec biologicznego procesu

## HISTORIA KSZTAŁCENIA MEDYCZNEGO NA UJK

2001–2005	Akademia Świętokrzyska	I Wydział Pedagogiczny, Instytut Kształcenia Medycznego
2005–2007	Akademia Świętokrzyska	I Wydział Nauk o Zdrowiu
2007	Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego	I Wydział Nauk o Zdrowiu
2011	Uniwersytet Jana Kochanowskiego	I Wydział Nauk o Zdrowiu
2015	Uniwersytet Jana Kochanowskiego	I Wydział Lekarski i Nauk o Zdrowiu
2019	Uniwersytet Jana Kochanowskiego	I Collegium Medicum





UK COLLEGIUM

PROGRAM REGIONALNY  
UK  
WYKONANIE I REWIZJA  
MIEJSCOWOŚĆ I REWIZJA  
... dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego

OŚRODEK KSZTAŁCENIA  
PODYPLOMOWEGO  
DLA PIELĘGNIAREK I  
TECHNICZNYCH

# M MEDICUM





▼ starzenia się. Oznacza to konieczność pogodzenia się z tym, że życie nie może trwać nieskończenie długo. Ale dobra względna jakość życia w starości stanowi uwieńczenie ludzkiej, indywidualnej epopei – mówił rektor. Nowym lekarzom życzył satysfakcji z wykonywanej pracy. – Potwierdzajcie swoim życiem, że nic nie jest bardziej potrzebne człowiekowi niż medycyna.

### PROLOG ŻYCIA

Minione sześć lat podsumowała prof. dr hab. Marianna Janion, dziekan Collegium Medicum UJK. – Ekscytacja przeplatająca się z niepewnością towarzyszyła wszystkim tutaj zgromadzonym. Teraz, zebrani w tym miejscu po sześciu latach, czujemy się zupełnie inaczej. Przepenia mnie wielka duma i radość, bo uczelnię opuszczacie wy, pierwszy rocznik kieleckich lekarzy – mówiła. Zdaniem prof. Janion tytuł lekarza jest nie tylko zwieńcze-

niem etapu nauki, ale i zobowiązaniem, które rozpoczyna się z chwilą uzyskania dyplomu. – Tytuł lekarza zobowiązuje was do czynienia dobra, do szacunku dla drugiego człowieka. Wraz z prawem wykonywania zawodu otrzymacie możliwość niesienia dobra, pomocy, ulgi w cierpieniu oraz szansę na opracowanie nowych terapii i rewolucyjnych rozwiązań w medycynie. Studia to jedynie prolog do powieści zwanej życiem.

Dziekan Collegium Medicum podziękowała studentom za pomoc w trudnym czasie pandemii. Prof. Janion zakończyła przemówienie przesłaniem skierowanym do absolwentów. – Nie zamykajcie się w świecie medycyny, dbajcie o siebie i swoich najbliższych, znajdźcie czas na hobby, sport, dobrą książkę, film, teatr, spotkania ze znajomymi czy podróżą. Chroncie się przed wypaleniem zawodowym.

## ABSOLWENCI KIERUNKU LEKARSKIEGO 2021

Agata Bednarczyk  
Ada Bielejewska  
Katarzyna Bochniak  
Arkadiusz Bociek  
Kamila Bołtuć  
Agata Buczek  
Aneta Bulanda  
Patrycja Cecha  
Grzegorz Chmielewski  
Kacper Chmielowiec  
Milena Chmielowiec  
Żaneta Chodurska  
Anna Chromik  
Dariusz Cudzik  
Agnieszka Domańska-Hajduk

Herrada Drelicharz-Słaboń  
Iwona Dudczyk  
Kacper Dziejdzic  
Robert Dziugieł  
Kinga Furga  
Aleksandra Gajowiec  
Jagoda Gałuszewska  
Kamila Glijer  
Agnieszka Gonet  
Justyna Gruszczyńska  
Patrycja Grzeszczyk  
Sara Hamerla  
Aleksandra Herman  
Monika Iskało  
Ewelina Jabłońska

Klaudia Januchta  
Karolina Jędrych  
Olga Kamińska  
Andżelika Kasperek  
Kinga Kasperek  
Roman Korolkow  
Kamil Kowalczyk  
Katarzyna Kozubal  
Beniamin Król  
Martyna Książek  
Krzysztof Kucab  
Marta Kuligowska  
Agata Kundera  
Konrad Kuszewski  
Krzysztof Luciński

### ŻYCZENIA EMPATII

Podczas uroczystości władze samorządu województwa świętokrzyskiego reprezentował Marek Bogusławski, wicemarszałek województwa i jednocześnie lekarz z wieloletnim doświadczeniem. – Pamiętam swoją przysięgę Hipokratesa. Byłem tak samo dumny jak wy teraz – mówił do absolwentów. – Wkraczacie w arcyciekawą przygodę, jako lekarze i jako ludzie. Świat medycyny otwiera się przed wami w sposób nieograniczony: nowe technologie i metody diagnostyczne, nowe wyzwania. Życzę wam przy tym, żebyście zawsze z empatią i szacunkiem podchodzili do swoich pacjentów, zawsze na pierwszym miejscu stawiając ich dobro.

### FASCYNUJĄCA PODRÓŻ

W imieniu absolwentów głos zabrał Damian Zaręba, starosta roku. – Pamiętam jak 1 października

2015 słuchaliśmy na tej auli wykładu inauguracyjnego. Nie byliśmy wtedy świadomi tego, jak długa i fascynująca podróż jest przed nami. Każdemu z nas na pewnym etapie edukacji towarzyszyły uczucia bezsilności, bezradności, wątpliwości i niepewności. Patrząc dziś na nas i widząc szczęśliwych, dumnych i zadowolonych z siebie lekarzy. Myślę, że te trudne sytuacje sprawiły, że wytworzyła się między nami więź. Studia nie tylko dały nam możliwość zdobywania wiedzy i umiejętności, ale też nawiązania przyjaźni – mówił Damian Zaręba.

Zakończenie pierwszego etapu podróży przypieczętowało radosne wyrzucenie w górę biretów. Uroczystość wręczenia dyplomów uświetnił krótki recital dr Katarzyny Lisowskiej z Katedry Muzyki UJK.

PIOTR BURDA

Karol Łapot  
 Michał Łoś  
 Michał Macur  
 Karolina Maj  
 Aneta Majewska  
 Anna Michalska-Foryszewska  
 Mikołaj Michalski  
 Zbysław Mikowski  
 Amelia Mucha  
 Alicja Niewiadomska  
 Dominik Nowaczek  
 Mateusz Okła  
 Klaudia Papros  
 Klaudia Pawińska  
 Ilona Piotrowska

Krzysztof Pryk  
 Wiktoria Przemyska  
 Bianka Racis  
 Łukasz Sacharczuk  
 Marta Saletra  
 Michał Saletra  
 Dobra Siciarska  
 Alicja Skuza  
 Anna Soczyńska  
 Gabriela Sowa  
 Katarzyna Stec  
 Anna Surynt-Wójcik  
 Karolina Szymkiewicz  
 Rafał Ślusarczyk  
 Rafał Teichman

Paulina Trocińska  
 Anna Walinowicz  
 Monika Węgrzyn  
 Julia Wiśniewska  
 Dorota Wojdyńskiak  
 Ewelina Wrona  
 Damian Zaręba  
 Weronika Zbysińska  
 Artur Zdunkiewicz  
 Kajetan Zgubieński  
 Dominika Zwiernik  
 Marcin Żelezik

# NOWY BUDYNEK DLA PRAWNIKÓW

Rośnie nowy budynek Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. W przyszłym roku ma zostać oddany do użytku.

---

Nowy budynek powstaje w sąsiedztwie Centrum Przedsiębiorczości i Biznesu, nawiązuje architektonicznie do swojego sąsiada i jest jego dopełnieniem logistycznym. Powierzchnia budowanego obiektu wynosi 3149 metrów kwadratowych.

Budynek został zaprojektowany na rzucie dwóch przenikających się prostokątów z podcięciem, w którym zaplanowano wejście główne. W efekcie powstaną trzy kondygnacje nadziemne przykryte płaskim dachem, a całość będzie połączona nowymi łącznikami z budynkami sąsiednimi.

Projekt zakłada, że w obiekcie będą się znajdować: sala sądowa, sala konferencyjna, sale wykładowe na 240, 120 i 100 osób, sale komputerowe i dydaktyczne, a także przestrzeń rekreacyjna dla studentów, pokoje administracyjne i pomieszcze-

nia gospodarcze. – W budynku znajdzie się między innymi sala typowa dla rozpraw sądowych, gdzie studenci prawa będą mogli wcielić się w role oskarżycieli i obrońców w warunkach bardzo zbliżonych do takich, z jakimi w przyszłości spotkają się na prawdziwej sali sądowej – mówi prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

Budynek zostanie elegancko wykończony, wyposażony będzie w komputery, projektory multimedialne, tablice multimedialne, zestawy nagłaśniające, krzesła audytoryjne, szafy, biurka oraz stoły. Całkowity koszt inwestycji to około 30 milionów złotych, z czego 20 milionów złotych pokryje Ministerstwo Edukacji i Nauki.

PIOTR BURDA



# WYMIANA DOŚWIADCZEŃ

Kieleccy studenci wyjeżdżają na zagraniczne uczelnie, by tam zdobywać wiedzę i poznać inne kultury. W tym samym celu studenci z różnych zakątków Europy przyjeżdżają do Kielc.

Przygoda życia, możliwość zwiedzania, chęć nawiązania nowych przyjaźni, okazja, by zdobyć cenne doświadczenie – to tylko kilka powodów, dla których studenci decydują się na udział w programie Erasmus+. Dla wielu z nich jest to pierwszy samodzielny wyjazd zagraniczny, w dodatku na kilka miesięcy. Wszyscy uczestnicy są jednak zgodni – naprawdę warto!

## KIERUNEK: Z KIELC

Sebastian Wiśniewski, student stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego, wyjechał do Szwecji. – Integracja z ludźmi innych narodowości wiele uczy oraz pokazuje, jak żyje się na świecie. To niesamowicie rozwija i otwiera umysł. Pobyt w Szwecji to niezwykle doświadczenie. Jeżeli uwielbiasz duże mrozy oraz sporty zimowe, to jest to kierunek właśnie dla Ciebie – zachęca.

Pandemia przyczyniła się do spadku mobilności, nie zatrzymała jednak całkowicie wyjazdów studentów UJK. – Wymiana w ramach programu Erasmus+ jest w tym roku nietypowa. Wyjazd w dobie pandemii graniczy z cudem, zwłaszcza jeśli chodzi o Wielką Brytanię – opowiada Aleksandra Skowron, studentka filologii angielskiej, która wraz z koleżanką kształci się w Aston University. – Jed-

nak udało się i dzięki temu możemy zdobywać niesamowite doświadczenie i budować nowe relacje. Nic tak nie poszerza horyzontów jak Erasmus. Każdemu polecamy taki wyjazd!

Kateryna Ludan, studentka Wydziału Prawa i Nauk Społecznych, mimo utrudnień związanych z pandemią mogła skorzystać z wymiany akademickiej i kształcić się w obszarze zarządzania na Łotwie. – Niestety ze względu na pandemię większość zajęć odbywała się zdalnie. Nie przeszkodziło to jednak w zdobywaniu wiedzy, bo system studiowania był bardzo wygodny i praktyczny. Odbyło się też wiele spotkań online z innymi studentami Erasmusa, oglądaliśmy filmy, graliśmy w gry wideo i opowiadaliśmy sobie nawzajem o kulturze i zwyczajach naszych krajów.

## KIERUNEK: DO KIELC

Tymczasem Kielce odwiedzają studenci z innych krajów. Jednym z nich jest Ömer Yavuz z Turcji, którego pozytywnie zaskoczyło nasze miasto. – Przed przyjazdem myślałem, że Kielce są na tyle małe, że będą jedynie dobrym punktem wypadowym w drodze do Warszawy czy Krakowa. Zmieniłem jednak zdanie, bo ten kilkumiesięczny pobyt uświadomił mi, że nie muszę jechać do innych miejsc, by ciekawie spędzić czas – opowiada



Fot. Kinga Gola



Fot. z archiwum Sebastiana Wiśniewskiego

i dodaje, że bardzo podoba mu się Zalew Kielecki. – Uwielbiam spędzać wolny czas w tej okolicy. Wystarczy, że tam posiedzę, zwłaszcza o zachodzie słońca. To miejsce położone jest z dala od centrum miasta, więc nie słychać hałasu. To bardzo relaksujące.

Ömer podkreśla, że kielczanie są niezwykle pomocni. – Ludzie są bardzo przyjaźni i nie czuję się samotny, mimo że przebywam daleko od ojczyzny. Młodzi ludzie bardzo dobrze mówią po angielsku. Nigdy nie mam problemu, kiedy muszę zapytać o drogę, bo chętnie udzielają odpowiedzi. Na każdym kroku spotykam się z życzliwością.

Kielce jako miejsce wymiany wybrała także Catalina Marcu, studentka psychologii, która przyjechała do Polski z Rumunii. Bardzo chwali UJK. – Koordynatorzy programu Erasmus+, *study buddies* czy wykładowcy – wszyscy są bardzo pomocni i zawsze znajdują czas, by odpowiedzieć na moje pytania. Czasami zdarzają się zabawne sytuacje, bo nie jesteśmy rodzimymi użytkownikami języka angielskiego i nietrudno o jakiś błąd. Rozumiemy się jednak bez problemu – mówi. Zapytana o ulubione miejsce w mieście wskazuje ogród przy Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich. – W Kielcach jest wiele pięknych miejsc, jednak to właśnie z ogrodem włoskim wiąże najwięcej wspomnień. Studenci Erasmusa bardzo chętnie go odwiedzają. Możemy tam przegadać wiele godzin, bo piękne otoczenie sprzyja rozmowom. Bez względu na narodowość wszyscy studenci są zgodni – podjęli słuszną decyzję, korzystając z oferty programu Erasmus+. Bo kiedy zdobywać doświadczenie i spełniać marzenia, jak nie teraz, na studiach?

KINGA GOLA



Fot. z archiwum Aleksandry Skowron

Zagraniczni studenci chętnie przyjeżdżają do Kielc (fot. na poprzedniej stronie). Również kieleccy studenci w ramach programu Erasmus+ mogą uczyć się za granicą: Sebastian Wiśniewski wybrał Skandynawię (u góry), a Aleksandra Skowron Wielką Brytanię (na dole).

## ŚWIĘTO PSYCHOLOGII

**„Rodzina a przeciwności losu. Czas pandemii” – to tytuł konferencji naukowo-szkoleniowej, która odbyła się 15 czerwca na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UJK. Podczas otwarcia świętowano jubileusz profesor Ireny Pufal-Struzik oraz podpisano porozumienie z kieleckim magistratem.**

Konferencja stanowiła otwarcie XVIII Świętokrzyskich Dni Profilaktyki. Spotkanie zaczęło się miłym akcentem. Prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor UJK, wręczył profesor Irenie Pufal-Struzik (na zdjęciu) list gratulacyjny z okazji 45-lecia pracy naukowej. Po odczytaniu oficjalnej treści listu rektor złożył osobiste życzenia. – Zatracamy dziś autorytety, a pani profesor jest przykładem przywrócenia autorytetu. Tego nam najbardziej potrzeba w aktualnej sytuacji rozwoju społecznego – mówił prof. Głuszek. W podziękowaniach często powtarzano, że to właśnie dzięki staraniom jubilatki na UJK od pięciu lat działa kierunek psychologia.

Podczas spotkania podpisano porozumienie między Uniwersytetem Jana Kochanowskiego a Urzędem Miasta. Parafowali je prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor UJK, i Bogdan Wenta, prezydent Kielc. W ramach porozumienia zostaną przeprowadzone badania z udziałem mieszkańców Kielc dotyczące tego,



jak doświadczenia traumatyczne z czasów młodości wpływają na późniejsze życie. Mówiąc o traumach, prof. Głuszek odwołał się do swoich doświadczeń jako lekarza. – Choroba jest traumą psychiczną dla pacjenta, ale także dla lekarza, który na przykład doświadcza niepowodzenia leczniczego – mówił rektor.

Prezydent Bogdan Wenta podkreślił, że porozumienie z uniwersytetem jest częścią współpracy ze środowiskiem akademickim, bez którego miasto nie będzie się rozwijać. Efekty badań pozwolą przygotować badania profilaktyczne skierowane do mieszkańców Kielc. Jak zapewnia dr hab. Krzysztof Gąsior, prof. UJK, kierownik Katedry Psychologii, będą także cennym materiałem naukowym.

Podczas uroczystości nagrodzono też uczniów – laureatów konkursu dla dzieci zorganizowanego w ramach kampanii społecznej „W-rzuć to” oraz konkursu profilaktycznego „Bezpieczny Internet”. W auli Centrum Edukacji Artystycznej można było obejrzeć nagrodzone prace.

Po części oficjalnej na platformie Zoom odbyły się wystąpienia konferencyjne i warsztaty.

## ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY

**Naukowcy UJK w Radzie Naukowej Świętokrzyskiego Parku Narodowego.**

Na pierwszym posiedzeniu Rady Naukowej Świętokrzyskiego Parku Narodowego, które miało miejsce 14 maja, na przewodniczącego wybrano prof. dr. hab. Marka Józwiaka z Instytutu Geografii i Nauk o Środowisku Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. Wiceprzewodniczącym został dr hab. Szymon Orzechowski, prof. UJK (Instytut Historii). W skład trzyosobowego prezydium wszedł także dr hab. Janusz Łuszczynski, prof. UJK (Instytut Biologii).

Rada naukowa działa przy dyrektorze Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Opiniuje i doradza zarządcom parku w zakresie ochrony przyrody. Członków rady powołuje na pięcioletnią kadencję minister właściwy do spraw środowiska.



## WSPÓLNE ODKRYWANIE ŚWIATA

Zakończyła się druga edycja projektu „Razem odkrywamy świat na UDK w Kielcach”, realizowanego przez Uniwersytet Dziecięcy UJK.

Projekt miał na celu nie tylko poszerzenie wiedzy dzieci, ale także rozbudzenie w nich ciekawości poznawczej i zainteresowania otaczającym światem, kształtowanie krytycznego myślenia i zachęcanie do twórczych działań. Uczestnicy brali udział w wykładach, warsztatach i pokazach naukowych. Zorganizowano także zajęcia dla rodziców i opiekunów. Podobnie jak w poprzednich latach projekt cieszył się ogromnym zainteresowaniem. Wzięło w nim udział 147 dzieci i 19 dorosłych z różnych regionów Polski.

– Pandemia nie zniechęciła organizatorów, wykładowców ani młodych żaków i ich dorosłych opiekunów. Spotkania mogły się odbywać dzięki najnowszym technologiom. Ekrany monitorów i kamery przenosiły słuchaczy do sal wykładowych czy laboratoriów, a nawet umożliwiły im obserwowanie operacji przeprowadzanej w szpitalu – informuje dr hab. Anna Wileczek, prof. UJK, koordynator projektu.

Na zakończenie miało miejsce spotkanie w realnej rzeczywistości, w rektoracie UJK. Uczestnicy, którym towarzyszyli najbliżsi, odebrali dyplomy. – Zajęcia na uniwersytecie dziecięcym uczą odpowiedzialności. Odpowiedzialność to bardzo ważne słowo i ważna rzecz. Postawę odpowiedzialności kształtujemy już od dzieciństwa – od odpowiedzialności za siostrę czy brata, potem za swoją rodzinę, po odpowiedzialność społeczną i zawodową – mówił do młodych



absolwentów prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

## FORTECE NA BAGNACH

W czerwcu w Muzeum Podlaskim w Białymstoku otwarta została wystawa prezentująca dawne fortece na północnym Podlasiu. W projekt zaangażowani byli naukowcy z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

Do obejrzenia wystawy „Fortece na Bagnach. Najstarsze założenia obronne północnego Podlasia” zachęcają kuratorzy: Adam Wawrusiewicz i Aleksander Piasecki. – Czekają tam na nas dawno zatarte ślady potężnych niegdyś fortyfikacji. Były jednak ze wszech miar dziwne. Nie przypominały znanych dotychczas grodzisk czy szańców. Nie wspominali o nich średniowieczni kronikarze, brakuje ich też na starych mapach. Miejsca te były już opuszczone kilkanaście wieków wcześniej. Trwały zapomniane przez kolejne tysiąclecia. Dopiero teraz zaczęliśmy odkrywać ich tajemnice. Z każdym wbiciem łopaty dowiadujemy się coraz więcej. Padają następne pytania. Powoli odsłaniamy nową kartę prahistorii Podlasia, kartę zapisaną w ziemi niemal trzy tysiące lat temu, w epoce złocistego metalu – brązu. Jakie znaczenie miałyby jednak nasza praca, gdyby jej celem nie było podjęcie próby przedstawienia szerszej publiczności wizji ówczesnych zdarzeń, stworzenie swoistej opowieści o fortecach na bagnach i ludziach sprzed tysięcy lat – informują kuratorzy.

Ekspozycja jest efektem projektu realizowanego przez Muzeum Podlaskie w Białymstoku we współpracy z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach. Projekt „Fortece na bagnach. Nieinwazyjne rozpoznanie wybranych grodzisk dolinnych typu Jatwież Duża”, dofinansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, został zrealizowany w 2019 roku. Brali w nim udział pracownicy i doktoranci Zakładu Geomorfologii i Geoarcheologii UJK: dr hab. Tomasz Kalicki, prof. UJK, dr Marcin Frączek, dr Paweł Przepióra, dr Sławomir Chwałek (były doktorant) i Krzysztof Żurek (obecnie w Szkole Doktorskiej UJK). – Prowadzone badania były preformowe dla archeologii i geoarcheologii w skali kraju



i tej części Europy. Uniwersytet Jana Kochanowskiego dołożył bardzo ważną cegiełkę do poznania niebadanych wcześniej stanowisk tego typu na Podlasiu – podkreśla dr Paweł Przepióra.

Organizatorzy wystawy zapraszają do białostockiego ratusza, gdzie znajduje się główna siedziba Muzeum Podlaskiego. Ekspozycja czynna będzie do 18 września 2021 roku.

## JAN KOCHANOWSKI W TANECZNYM RYTMIE

**„Fraszki to wszystko, cokolwiek myślimy, fraszki to wszystko, cokolwiek czyniemy” – tymi słowami naszego patrona kończy się spektakl *Fraszki, językowe igraszki, czyli o Janie Kochanowskim słów kilka* i jednocześnie koncert zaliczeniowy studentów Katedry Muzyki UJK.**

Spektakl jest mieszanką stylów muzycznych z zabawną fabułą – opowiada o pobycie Janka Kochanowskiego na obozie literackim. Został opracowany w ramach przedmiotu przygotowanie estradowe. Nad całością czuwali dr Katarzyna Lisowska, reżyser i kierownik artystyczny, oraz Hubert Stachura, odpowiedzialny za choreografię. Śpiewającymi aktorami oraz współautorami są studenci. – Są nie tylko wykonawcami, ale też scenografami, autorami libretta oraz prezentowanych piosenek – mówi dr hab. Andrzej Ślązak, prof. UJK, kierownik Katedry Muzyki.

Dr Katarzyna Lisowska pokazuje patrona UJK w nowoczesnej odsłonie, przystępnej dla młodego pokolenia, które zna Jana z Czarnolasu głównie z po-

ważnych *Pieśni* i *Trenów*. W tym przypadku tematem spektaklu stały się fraszki. – Nasza młodzież jest wszechstronna, więc słyszymy różne style muzyczne, od rapu po jazz. Całość jest przepięknym widowiskiem, które opowiada o Janie Kochanowskim, naszym patronie. Każdy znajdzie coś dla siebie. Można się wzruszyć, ale można się też pośmiać – mówi dr Katarzyna Lisowska.

W roli głównej wystąpił Adrian Stodolak. Jak opowiada, było to dla niego wyróżnienie, ale i źródło stresu. – Nie jest to Janek Kochanowski stylizowany na prawdziwego Jana Kochanowskiego. Moja postać jest zirytowana i cyniczna. Ale następuje w niej przemiana – zdradza. Główny bohater w końcu docenia piękno języka staropolskiego i kunszt literacki Jana Kochanowskiego, nazywanego „ojcem poezji polskiej”.

Dla studentów spektakl jest zwieńczeniem pięciu lat nauki. – To nasze muzyczno-artystyczne pożegnanie z uczelnią. Występ jest podsumowaniem tego, czego mogliśmy się nauczyć przez pięć lat, jest sprawdzianem naszych umiejętności – mówi Martyna Dołęga, która występuje w roli pielęgniarki.

Spektakl nie tylko popularyzuje patrona UJK, ale też promuje samą uczelnię. – Pokazuje wszechstronność kształcenia prowadzonego na Wydziale Sztuki UJK na kierunku edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej. Jest to podsumowanie tego, co studenci otrzymują w ramach zajęć w Katedrze Muzyki – podkreśla prof. dr hab. Jerzy Mądrowski, prodziekan Wydziału Sztuki UJK.

Premiera spektaklu odbyła się 30 maja w Filharmonii Świętokrzyskiej.

oprac. PIOTR BURDA



# OAZA W SERCU MIASTA

**Ogród Botaniczny to wyjątkowe miejsce na turystycznej i edukacyjnej mapie Kielc. Pracownicy ogrodu i UJK wciąż poszerzają kolekcję roślin. Eksponują w ten sposób wyjątkową florę regionu świętokrzyskiego oraz chronią zagrożone gatunki.**

Kielecki ogród botaniczny, zlokalizowany na zboczach wzgórza Karczówka, jest jednym z obiektów Geonatury Kielce, jednostki budżetowej Miasta Kielce. Od początku kluczowym partnerem samorządu jest Uniwersytet Jana Kochanowskiego. Inicjatorem budowy ogrodu był prof. dr hab. Stanisław Cieśliński. Przez kolejne lata naukowcy z UJK uczestniczyli w tworzeniu obiektu, który stał się miejscem praktyk studenckich oraz inspiracją dla wielu prac naukowych. We wrześniu 2020 roku Bogdan Wenta, prezydent Kielc, i prof.

dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, podpisali kolejną umowę o współpracy naukowo-dydaktycznej. Koordynatorem współpracy z ramienia UJK jest prof. dr hab. Renata Piwowarczyk.

Ogród Botaniczny został częściowo udostępniony zwiedzającym w lipcu 2018 roku, a w całej okazałości można go oglądać od wiosny ubiegłego roku. W tym krótkim czasie okazał się istotnym obiektem na turystycznej i edukacyjnej mapie Kielc i całego regionu świętokrzyskiego.



W Ogrodzie Botanicznym zwiedzającym udostępniono aż 11 ha ekspozycji, w tym wiele nowości, tj. 4 zbiorniki wodne o łącznej powierzchni ponad 5 tys. m<sup>2</sup>, alpinarium z wodospadem i gołoborzem, a nawet winnicę. Stworzono 8 działów roślinnych i ponad 30 kolekcji. Dotychczas zdeponowano około 2200 taksonów. Wyjątkową atrakcją stanowią zbocza z murawami kserotermicznymi, które są chronione *in situ*, czyli w miejscu ich naturalnego występowania.

### BANK NATURY

Od 2016 roku kadra naukowa Ogrodu Botanicznego realizuje program ochrony *ex situ* rzadkich gatunków roślin. Jest to zbieżne z celami Centrum Badań i Ochrony Różnorodności Biologicznej (CBiORB), czyli nowo powstałej jednostki w strukturze Instytutu Biologii UJK. – Centrum wspiera oraz koordynuje współpracę między Uniwersytetem Jana Kochanowskiego a Ogrodem Botanicznym – mówi prof. Renata Piwowarczyk, kierownik CBiORB. – Wraz z pracownikami kieleckiego ogrodu pro-

wadzimy intensywne prace nad tworzeniem banku genów flory regionalnej w celu zabezpieczenia najcenniejszych gatunków roślin. Na współczesnych ogrodach botanicznych spoczywa główny ciężar i trud przechowywania rzadkich i zagrożonych gatunków roślin w stanie żywym poza ich naturalnym miejscem występowania. Służą do tego różnego rodzaju kolekcje zachowawcze czy tzw. banki genów, w tym także banki nasion – wyjaśnia. – W ten sposób ogrody botaniczne znacząco przyczyniają się do szeroko prowadzonej

ochrony różnorodności biologicznej. Taki cel stara się też realizować Ogród Botaniczny w Kielcach przy współpracy z UJK, za priorytetowe uznając wyeksponowanie walorów botanicznych regionu świętokrzyskiego oraz prowadzenie upraw roślin zagrożonych wyginieciem.

W Polsce w ostatnich 150 latach wyginęło ponad 40 gatunków paprotników i roślin kwiatowych, a ponad 120 jest krytycznie zagrożonych wymarciem. Flora regionu świętokrzyskiego posiada nieprzeciętne walory, ale niestety aż 36% gatunków zostało umieszczonych na regionalnej „czerwonej liście” roślin zagrożonych. – Wartości te pokazują, jak pilne jest wzmożenie działań na rzecz ochrony flory regionalnej i lokalnej. W regionie świętokrzyskim występuje wiele unikatowych gatunków, mających tu jedyne stanowiska w kraju – podkreśla prof. Piwowarczyk.

#### JEDYNA NA ŚWIECIE

Obostrzenia związane z COVID-19 dotknęły także Ogród Botaniczny, który podobnie jak inne instytucje nie mógł działać w normalnym wymiarze. – W 2020 roku ogród odwiedziło 31 877 osób, co stanowi wysoką frekwencję, biorąc pod uwagę okres pandemii – mówi dr Bartosz Piwowarski, zastępca kierownika Ogrodu Botanicznego oraz koordynator ds. współpracy z UJK. – Jesteśmy niezwykle zadowoleni z ożywionej w ostatnim czasie współpracy między naszymi jednostkami, co na pewno pozytywnie wpłynie na dalszą współpracę naukowo-dydaktyczną i wymianę doświadczeń – dodaje. Na szczęście naukowcom zajmującym się roślinami koronawirus nie pokrzyżował w znacznym stopniu planów. W Ogrodzie Botanicznym powstaje jedyna na świecie kolekcja roślin pasożytniczych. Z terenu województwa świętokrzyskiego udało się dotychczas zebrać dziewięć gatunków roślin pasożytniczych i półpasożytniczych wraz z implementem gleby oraz roślinami żywicielskimi. – W 2021 roku zaplanowano rozszerzenie kolekcji, jak również prace ziemne polegające na wytyczeniu rabat i ścieżek, tak aby zwiedzający mogli

swobodnie oglądać tę interesującą grupę roślin – zapowiada dr Piwowarski.

W ubiegłym roku rozpoczęto prace nad tworzeniem banku nasion. Pracownicy Centrum Badań i Ochrony Różnorodności Biologicznej UJK zebrali z terenu Ogrodu Botanicznego w Kielcach nasiona 40 gatunków roślin naczyniowych. Zostały wcielone do zbiorów ogrodu w ramach powstającego *Index seminum*, a dublety przekazano do banku nasion tworzonego w CBiORB w Instytucie Biologii UJK.

#### DLA ZDROWIA I DLA SMAKU

W planach jest rozszerzenie kolekcji roślin leczniczych i przyprawowych, co związane jest z intensywnie rozwijającym się Collegium Medicum UJK. – To kolekcja, która może być pomocna podczas zajęć dydaktycznych na kilku kierunkach studiów: biologii, kosmetologii, rolnictwie ekologicznym, a zwłaszcza na powstającym kierunku farmacji – podkreśla prof. Renata Piwowarczyk. Dr Bartosz Piwowarski dodaje, że Ogród Botaniczny posiada wysoki potencjał dydaktyczny, który może być realizowany nie tylko w zakresie przyrody ożywionej, ale także w zakresie jej abiotycznych elementów. – W ogrodzie znajduje się odsłonięcie geologiczne, w którym z powodzeniem mogą być realizowane zajęcia z zakresu geologii, geomorfologii, paleontologii, mineralogii czy gleboznawstwa.

Geonatura Kielce i Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach serdecznie zachęcają całą społeczność akademicką do współpracy z Ogrodem Botanicznym, wspólnej realizacji różnego rodzaju projektów badawczych i edukacyjnych. Niewątpliwie przyczyni się to do rozwoju obu jednostek, a także promocji miasta i regionu.

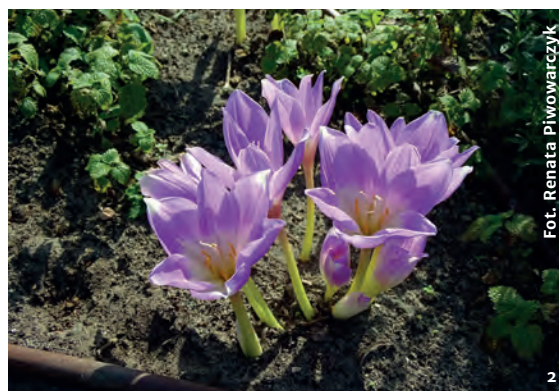
PIOTR BURDA



Fot. Renata Piwowarczyk



Fot. Piotr Burda



Fot. Renata Piwowarczyk

**1** W Ogrodzie Botanicznym w Kielcach można zobaczyć odsłonięcie geologiczne wapieni dewońskich sprzed 360 mln lat z widocznymi skamieniałościami i jaskiniami – czyni go to obiektem wyjątkowym na tle innych europejskich ogrodów! W niektórych miejscach wzrok przykuwają nierówności terenu, które są pozostałością po dawnych pracach górniczych.

**2** Ta piękna roślina to nie krokus. To zimowit jesienny, który skrywa tajemnicę: jest gatunkiem silnie trującym, ale jednocześnie leczniczym. Zawiera m.in. kolchicynę, alkaloid stosowany w leczeniu dny moczanowej i innych schorzeń. Można go spotkać w kolekcji roślin leczniczych i przyprawowych, ale jak mówi nazwa gatunku, kwitnie dopiero późnym latem i jesienią.

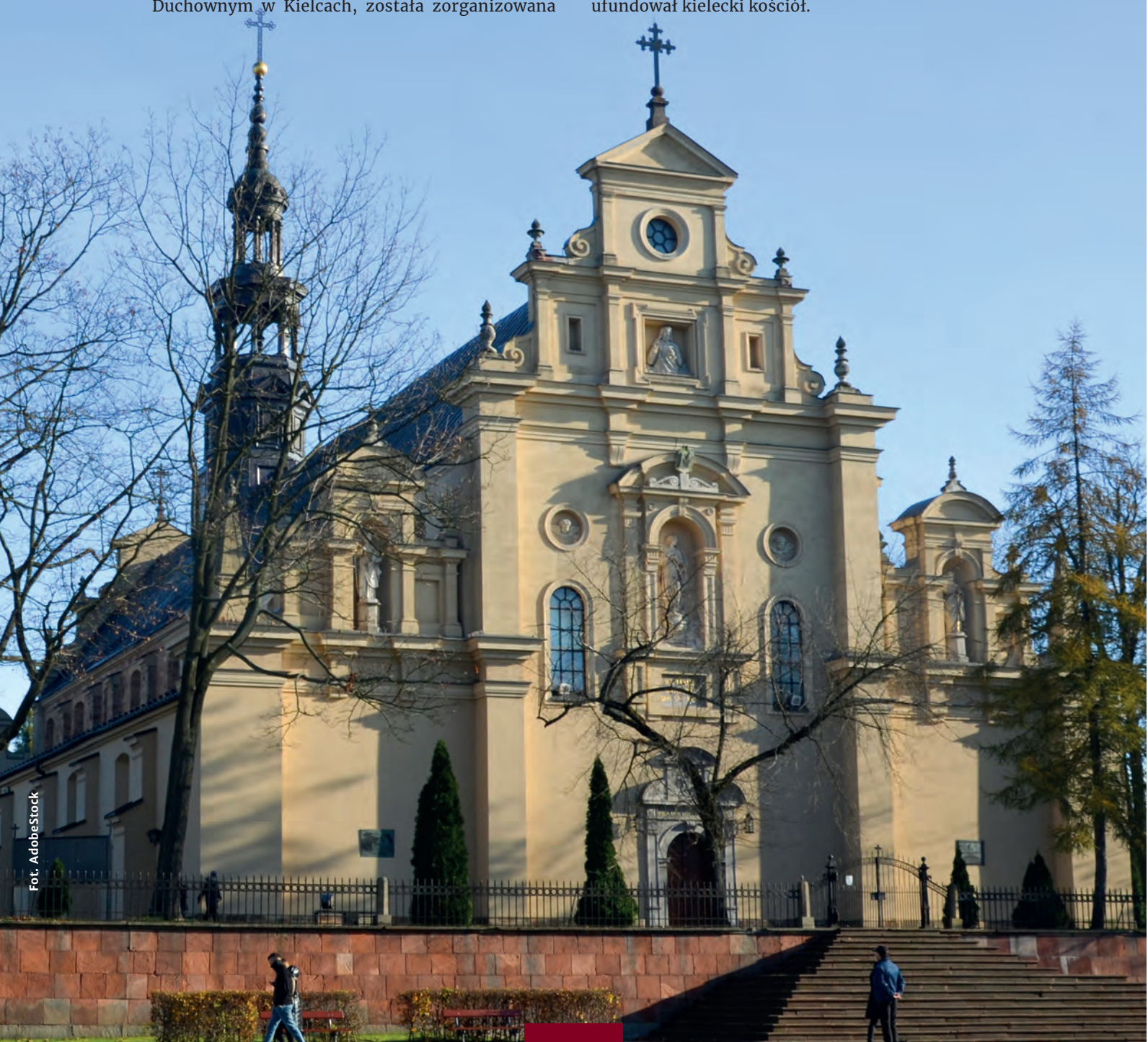
**3** Prof. Renata Piwowarczyk pokazuje zarazę czerwonawą (*Orobanche lutea*). To pasożyt korzeniowy lucerny, jedna z perełek kolekcji roślin pasożytniczych.

# DUCHOWY SKARB

**Kolegiata kielecka jest skarbem duchowym i materialnym. To wniosek z konferencji naukowej współorganizowanej przez Instytut Historii UJK.**

Konferencja pod hasłem „Katedra pw. Wniebowzięcia NMP w Kielcach – 850 lat istnienia”, która odbyła się 21 maja w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach, została zorganizowana

w ramach obchodów 850-lecia kolegiaty kieleckiej. Według kronikarza Jana Długosza jej początki sięgają 1171 roku, kiedy to biskup krakowski Gedko ufundował kielecki kościół.



– Historia kolegiaty jest jak film, który przewija się przed naszymi oczami i uwzniośla czas i miejsce, w którym się znajdujemy. Wdzięczny jestem losowi, historii i Bogu, że mogę być w tym miejscu i w tak dostojnym gronie przeżywać święto kieleckiej kolegiaty – mówił prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, życząc uczestnikom konferencji owocnych obrad. Dr Jan Piotrowski, biskup ordynariusz diecezji kieleckiej, wspomniął skarb kolegiaty kieleckiej, jakim jest *Antyfonarz kielecki*, zawierający znaną pieśń *Gaude, mater Polonia*. W ubiegłym roku, w ramach obchodów 50. rocznicy utworzenia naszej uczelni, ukazała się reedycja *Antyfonarza* (zob. ramka).

Uczestnicy konferencji mogli wysłuchać wielu ciekawych wystąpień dotyczących różnych aspektów funkcjonowania kolegiaty kieleckiej. Prof. dr hab. Krzysztof Ożóg z Uniwersytetu Jagiellońskiego mówił o kościele krakowskim i jego rozwoju w drugiej połowie XII wieku, w tym o fundatorze kieleckiej świątyni. Prof. Ożóg przyznał, że na bogactwo kulturowe i materialne ziemi małopolskiej, kieleckiej i sandomierskiej miało wpływ stosunkowo duże zaludnienie tych obszarów w porównaniu z mocno zalesionymi pozostałymi terenami. Podczas spotkania poruszono wątki archeologiczne, ikonograficzne, muzykologiczne. Przywołano ważne postaci i wydarzenia historyczne związane z kielecką katedrą.

Konferencja została zorganizowana przez Instytut Historii UJK, Parafię Katedralną pw. Wniebowzięcia NMP w Kielcach, Archiwum Diecezjalne w Kielcach i Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach. Patronatem honorowym wydarzenie objęli: dr Jan Piotrowski, biskup ordynariusz diecezji kieleckiej, prof. dr hab. Stanisław Głuszek, rektor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, oraz ks. dr hab. Paweł Tambor, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach. Jesienią nakładem Wydawnictwa UJK ukaże się publikacja prezentująca materiały pokonferencyjne.

PIOTR BURDA



***Antiphonarium Kielcense.***  
***Antyfonarz kolegiaty kieleckiej (ok. 1372 r.)***  
Krzysztof Bracha (red.)

*Antyfonarz kielecki*, przechowywany w skarbcu Bazyliki Katedralnej Wniebowzięcia NMP w Kielcach, jest jednym z najstarszych i najcenniejszych polskich rękopisów liturgicznych. Został przepisany ok. 1372 roku na zlecenie i z fundacji kanonika kieleckiego i kustosza krakowskiego Mikołaja syna Goworka (Goworkowica).

Zawiera tekst *Oficjum o św. Stanisławie* autorstwa Wincentego z Kielc wraz z hymnem *Gaude, mater Polonia*. Hymn ten do czasów bitwy pod Grunwaldem i popularyzacji *Bogurodzicy* spełniał funkcję pieśni ojczyźnianej (*carmen patrium*). Jest śpiewany do dziś podczas inauguracji roku akademickiego we wszystkich polskich uczelniach.

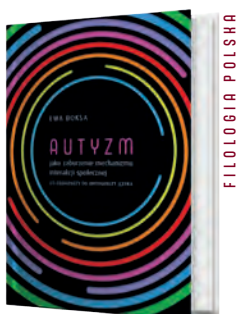
Fototypiczna edycja rękopisu *Antyfonarza kieleckiego* ukazała się w 2020 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego oraz Wydawnictwa „Jedność”. Inicjatorem projektu był profesor Krzysztof Bracha, badacz średniowiecza. Publikacja stanowiła dar Uniwersytetu Jana Kochanowskiego dla mieszkańców regionu i środowiska naukowego w roku obchodów 50-lecia powołania do życia kieleckiej uczelni.





RYSZARDA EWA BERNACKA  
**Rodzice nonkonformistów**  
2020

Różnice w postawach i kompetencjach oraz systemie wartości i samoocenie rodziców, których dzieci są konformistyczne albo nonkonformistyczne.



EWA BOKSA  
**Autyzm jako zaburzenie mechanizmu interakcji społecznej od filogenezy do ontogenezy języka**  
2020

Koncepcja reorientacji intencji komunikacyjnej oraz zarys programu związanego z rozwijaniem kompetencji komunikacyjnej osób ze spektrum autyzmu.



ARTUR ŻYCKI  
**Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie: odpowiedź na współczesne wyzwania**  
2021

Analiza działań podejmowanych przez społeczność międzynarodową, krajową i lokalną, mających na celu utrzymanie równowagi naturalnej, która zachodzi wówczas, gdy odpływ i dopływ energii i materii w przyrodzie są zrównoważone.



EDYTA ŁYŻWA  
**Miejsce, rola i struktura sektora kreatywnego we współczesnej gospodarce**  
2021

Próba uporządkowania pojęć kreatywności, innowacji, twórczości i różnic znaczeniowych między nimi. Charakterystyka zakresu występowania zjawiska kreatywności w gospodarce.

## FILOLOGIA POLSKA

Marek Ruszkowski  
**Słownik nazw miejscowości województwa świętokrzyskiego 2020**

Domaszowice czy Domaszewice? Jadę do Tuczęp czy do Tuczępów? Mieszkam we Włoszczowie czy we Włoszczowej? Przymiotnik od nazwy Oblęgorek to oblægorski czy oblægorecki? Jak brzmią przymiotniki od nazw Bejsce, Bizeródki? To niektóre z wielu pytań nurtujących nie tylko osoby odwiedzające województwo świętokrzyskie, ale też jego mieszkańców. Takich wątpliwości dotyczących nazw miejscowych jest wiele, a ich rozstrzygnięcie nie zawsze jest proste. Wynika to z kilku

przyczyn: bogactwa form nazw miejscowości, ich odmiany odbiegającej często od wzorców deklinacyjnych, lokalnych zwyczajów językowych. Co ciekawe, taka sama nazwa może mieć różną odmianę w zależności od tego, w którym regionie Polski leży miejscowość.

Publikacja Marka Ruszkowskiego jest pierwszym tego typu opracowaniem. Słownik podaje nazwy, ich postać dopełniaczową (co sugeruje, jak odmieniać nazwę) oraz formy od nich pochodne (przymiotniki), które są zgodne z normą urzędową i językową. Może być pomocny nauczycielom, uczniom, studentom, urzędnikom i wszystkim, którym kwestie poprawnego posługiwania się nazwami miejscowymi nie są obce.



MIROSŁAW WÓJCIK (oprac.)  
EMIL ZEGADŁOWICZ  
**Natan, syn Dawida (Sind Sie Jude?). Sztuka w pięciu obrazach z prologiem i epilogiem**  
2021

Pierwsze wydanie ostatniego dramatu Emila Zegadłowicza, który powstał kilka tygodni przed śmiercią pisarza. Tematem dzieła jest obraz losu Żydów w czasie II wojny światowej.



ANDRZEJ KOŚCIOŁEK  
BARTŁOMIJ KOTOWSKI  
HALINA MIELICKA-PAWŁOWSKA  
**Płaszczyzny zjawisk społecznych. Obywatelskość. Cyberprzestrzeń. Socjoekologia**  
2021  
Aksjologiczne wymiary tożsamości społecznej i odpowiedzialności obywatelskiej analizowane w kontekście działalności prospołecznej, cyberprzestrzeni, problemów ekologicznych.



MONIKA WOJTKOWIAK  
**Poznać – zrozumieć – rozmawiać. (Nie)oczywisty e-świat jako źródło inspiracji i wyzwań w perspektywie pedagogicznej**  
2021  
Społeczeństwo informacyjne i jego problematyka: temporalność, granice, komunikacyjność, relacyjność w e-sieci, funkcjonowanie młodych ludzi w e-środku i bezpieczeństwo w Internecie.



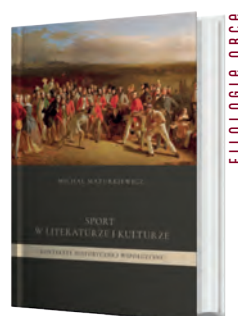
KATARZYNA RYSZEWSKA  
**Historia badań archeologicznych w czasach II Rzeczypospolitej na obszarze województwa kieleckiego, cz. I: Lata 1918–1928**  
2021  
Publikacja poświęcona jest historii badań archeologicznych prowadzonych na obszarze dawnego województwa kieleckiego w latach 1918–1928 i działalności Państwowego Grona Konserwatorów Zabytków Prehistorycznych (PGKZP).

HISTORIA

**Jacek Pielas**  
**Oleśnicy herbu Radwan w XV–XVII wieku. Z dziejów szlachty małopolskiej doby nowożytnej**  
2020

Publikacja poświęcona jest dziejom małopolskiej rodziny szlacheckiej – Oleśnickich herbu Radwan, której początki sięgają połowy XV wieku, zaś jej ostatni męscy przedstawiciele żyli i działali publicznie jeszcze w drugiej połowie XVII wieku. Z jednej strony opracowanie pozwala na ostateczne rozróżnienie tej rodziny i jej przedstawicieli oraz znacznie słynniejszej i bardziej wpływowej rodziny Oleśnickich herbu Dębno. Z drugiej zaś strony jest próbą ukazania bardzo interesujących losów rodziny, której część w połowie XVI wieku przeniosła się z województwa krakowskiego i sandomierskiego na wschodnie tereny Rzeczypospolitej (bełskie, chełmskie) i weszła w koligację z Zamoyskimi herbu Jelita.

Książka zainteresuje historyków zajmujących się dziejami stanu szlacheckiego w dawnej Rzeczypospolitej, w szczególności genealogów i badaczy społeczeństwa szlacheckiego doby nowożytnej. Może być również cennym źródłem wiedzy dla regionalistów gromadzących informacje na temat dziejów Małopolski i zamieszkującej ją szlachty oraz historii poszczególnych miast i miejscowości położonych na jej obszarze.



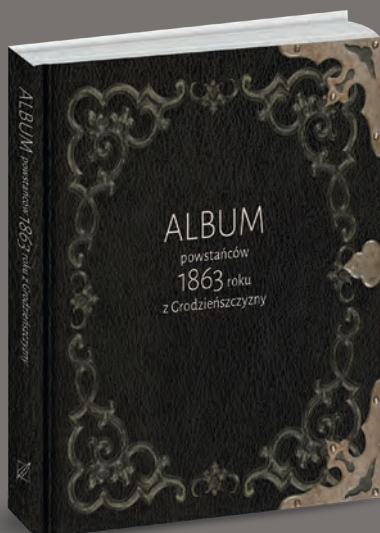
MICHAŁ MAZURKIEWICZ  
**Sport w literaturze i kulturze. Konteksty historyczne i współczesne**  
2020  
Zbiór rozpraw poświęconych różnorodnym aspektom dawnego i współczesnego sportu.



SYLWIA KONARSKA-ZIMNICKA  
PIOTR PIOTROWSKI  
**Albumasar i jego „Ysagoga minor”**  
2020  
Skrócona wersja *Wielkiego wprowadzenia do astrologii*, opublikowanego w XV wieku. Monografia wzbogacona o edycję krytyczną dzieła.

HISTORIA

Alesia Sauczuk, Aliaksandr Radziuk (oprac.)  
Wiesław Caban (red.)  
*Album powstańców 1863 roku z Grodzieńszczyzny*  
2020



Wybuch powstania styczniowego w Królestwie Polskim oraz na Litwie, Białorusi i Ukrainie poprzedziły manifestacje religijno-patriotyczne 1861 roku. Wydarzenia te stały się inspiracją do wykonania fotografii, znajdujących się w prezentowanym albumie. Wykonywanie zdjęć w stroju żałobnym i z emblematami świadczącymi o polskości było swoistym protestem przeciwko caratowi.

Manifestacje objęły całą Białoruś, jednak najintensywniej wystąpiły w jej zachodniej części, czyli na Grodzieńszczyźnie, a głównie w samym Grodnie.

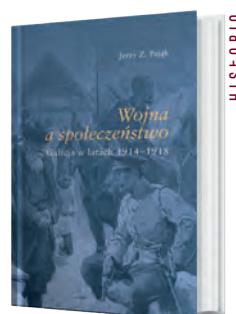
Dzięki Józefowi Markiewiczowi, zesłańcowi syberyjskiemu, pieczołowicie chroniącemu i opisującemu fotografie grodzian, i dzięki jego synowi Piotrowi, który album przekazał do grodzieńskiego muzeum, możemy poznać grupę osób żyjących w tych czasach i być może niejednokrotnie uczestniczących w opisywanych zdarzeniach.

Publikacja z pewnością zainteresuje historyków podejmujących tematykę powstania styczniowego na ziemiach białoruskich oraz miłośników fotografii, którzy szukają jej początków na ziemiach byłej Rzeczypospolitej.



GRZEGORZ WRÓBEL  
STANISŁAW HURUK  
*Biegaczowate (Coleoptera, Carabidae) lasów Gór Świętokrzyskich*  
2020

Rzecz dla entomologów, koleopterologów i karabidologów.



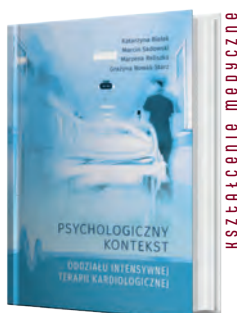
JERZY Z. PAJĄK  
*Wojna a społeczeństwo. Galicja w latach 1914-1918*  
2020

Publikacja wpisuje się w nurt badań nad historią społeczeństwa polskiego przełomu XIX i XX wieku. Próba określenia wpływu I wojny światowej na życie Galicji w latach 1914-1918.



MAREK KAWIORSKI  
*Słownik synonimów dla muzyków*  
2021

Pierwsza, nie tylko w Polsce, próba stworzenia narzędzia ułatwiającego przekazanie odbiorcy intencji twórców oraz treści dzieła muzycznego, jego struktury i rozwiązań warsztatowych. Zawiera blisko 2500 haseł, także zwrotów obcojęzycznych.



KATARZYNA BIAŁEK  
MARCIN SADOWSKI  
MARZENA RELISZKA  
GRAŻYNA NOWAK-STARZ  
*Psychologiczny kontekst oddziały intensywnej terapii kardiologicznej*  
2020

Wielopłaszczyznowe ujęcie zagadnień związanych ze specyfiką oddziałów intensywnej terapii.



ANDRZEJ PAWLIK  
URSZULA KARPIŃSKA  
PAWEŁ DZIEKAŃSKI  
ARTUR ADAMCZYK  
*Bankowość spółdzielcza w rozwoju regionalnym*  
2021

Rola banków spółdzielczych w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu świętokrzyskiego.



MAREK ŻAK  
STANISŁAW GŁUSZEK (red.)  
**Wielkie problemy geriatryczne**  
t. 1. Marek Żak, Waldemar Broła, Dorota Rębak, *Upadki. Unieruchomienie. Zaburzenia kogntywne*  
t. 2. Edyta Suliga, Dorota Kozieł, Martyna Głuszek-Osuch, Marek Żak, Stanisław Głuszek, *Zaburzenia stanu odżywienia u osób w starszym wieku. Diagnostyka i postępowanie terapeutyczne*  
2020  
Seria dedykowana problemom zdrowotnym osób starszych.



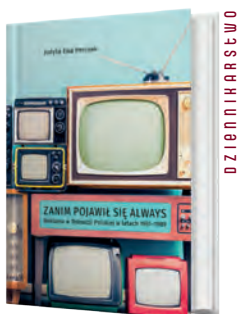
**„InScriptum: A Journal of Language and Literary Studies”** 2020, vol. 1  
MARINA DOSSENA  
MARZENA MARCZEWSKA  
SYLWESTER ŁODEJ  
JOHN G. NEWMAN (eds)  
Nowe czasopismo, powstałe w Instytucie Literaturoznawstwa i Językoznawstwa. Publikowane w Wydawnictwie UJK przy wsparciu University of Texas Rio Grande Valley, University of Bergamo i Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Dostępny jest bezpłatny pdf publikacji.



BARBARA SKAŁBANIA  
MIROŚLAW BABIARZ  
KAROL BIDZIŃSKI  
**Pomoc psychologiczno-pedagogiczna na pierwszym etapie edukacji szkolnej. Aspekty organizacyjne i realizacyjne**  
2020  
Opis systemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w aspekcie planowania, realizacji i oceny w kontekście szkoły otwartej na różnorodność, w której pomaganie jest elementem codzienności i wpisuje się w nowy model pracy współczesnej szkoły.



TOMASZ MIELCZAREK  
**Medioznawstwo polskie. Ludzie – instytucje – nauka**  
2021  
Zarys rozwoju polskich nauk o mediach.



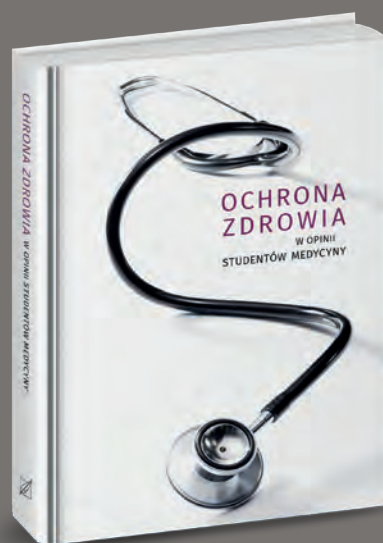
JUDYTA EWA PERCZAK  
**Zanim pojawił się Always. Reklama w Telewizji Polskiej w latach 1957–1989**  
2021  
Historia działalności reklamowej Telewizji Polskiej w czasach PRL.

KSZTAŁCENIE MEDYCZNE

Stanisław Głuszek (zebrał i oprac.)  
**Ochrona zdrowia w opinii studentów medycyny 2020**

Publikacja zawiera eseje studentów medycyny z Wydziału Lekarskiego i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach na temat różnych aspektów polskiej ochrony zdrowia, a w szczególności jej organizacji, dostępności i skuteczności. Autorzy sięgali do osobistych doświadczeń oraz opierali się na swojej wiedzy socjologicznej i psychologicznej. Magdalena Bieniak pisze na przykład: „Ważne jest holistyczne patrzenie na pacjenta. (...) Dbanie o dobro pacjenta oraz otwarte myślenie w ramach wiedzy medycznej może doprowadzić do wyboru mniej standardowej, ale równie skutecznej metody leczenia, która oszczędzi pacjentowi doświadczenia nieprzyjemnych skutków ubocznych”.

Eseje przedstawiają obraz funkcjonowania systemu zdrowia, jego uczestników, lekarzy, pielęgniarek i innych pracowników ochrony zdrowia, a jednocześnie stanowi próbę przyszłego autospójzenia na tę trudną rzeczywistość, która spełniałaby najwyższe oczekiwania społeczne i własne zawodowe.



WYDAWNICTWO UJK

# O PIECZĘCI LEKARZA



Nieodłącznymi atrybutami lekarza są stetoskop i biały fartuch. A także pieczętka. Jak donoszą pacjenci, pojawia się na niej czasem skrót *lek. med.* Umieszcza się go też na tabliczkach w przychodniach i szpitalach. Skrót ten jest jednak uznawany za niepoprawny. Czy zarzut ten jest słuszny?

Warto zacząć od początku, czyli od stanu prawnego. W Polsce zgodnie ze stosownymi ustawami istnieją trzy tytuły zawodowe: *lekarz*, *lekarz dentysta*, *lekarz weterynarii*. I tyle. Żadnych modyfikacji w dokumentacji lekarskiej nie wolno stosować, nie mają bowiem uzasadnienia. Ponadto niepoprawne wyrażenia *\*lekarz medycyny*, *\*lekarz medycyny weterynaryjnej* lub *\*lekarz stomatologii* mogą ośmieszać albo dowodzić niekompetencji tych, którzy się nimi posługują w oficjalnych pismach. A nie chcielibyśmy mieć do czynienia z lekarzami

niekompetentnymi nawet pod względem prawnym czy językowym. Tymczasem prawo sobie, a zwyczaj sobie. Jeszcze do niedawna na porządku dziennym były pieczętki ze skrótem *lek. med.*, nawet w słownikach ortograficznych podawano go wraz z wzorem odmiany (*lekarza medycyny*, *lekarzowi medycyny*; skrót: *lek. med.*). Pojedynczy lingwiści dowodzili, że się przyjął i jest poprawny. Niezależnie od tego skrót *\*lek. med.* oraz tytuł *\*lekarz medycyny* są niepoprawne. Pod względem językowym to pleonazm – wszak z łac. *medicīna*

to 'sztuka lekarska'. Co ważniejsze, taki tytuł zawodowy nie istnieje i nigdy nie istniał w żadnym akcie prawnym. Absolwenci kierunku lekarskiego otrzymują tytuł lekarza – po prostu. Na szczęście \*lek. med. powoli znika z pism i pieczętek, także z wywieszek, bo nie za dobrze świadczy o posługujących się nim lekarzach.

A co z lekarzem weterynarii błędnie tytułującym się \*lekarzem medycyny weterynaryjnej? W tym wypadku także nie ma w nomenklaturze prawnej takiej nazwy. Dlaczego? Wynika to z definicji medycyny – to 'nauka o zdrowiu i chorobie człowieka oraz sztuka leczenia i zapobiegania chorobom'. A wiadomo skądinąd, że lekarz weterynarii zajmuje się leczeniem zwierząt. I choćby miał dodać sobie splendoru medycyną wewnątrz wyrażenia, tworzy językowego i semantycznego dziwoląga. Mimo że na uczelniach istnieją \*wydziały medycyny weterynaryjnej, a kierunki nazywane są \*medycyną weterynaryjną, zamiast weterynarią, ich absolwenci na pieczętkach mogą użyć tylko skrótu: lek. wet. (lub weter.). Co do rzeczownika weterynarz, mającego być potoczną nazwą lekarza weterynarii, należy zauważyć, że słowniki nie odnotowują tego faktu. Jest ona mniej oficjalna – byle nie mówić \*weteryniarz. W łacinie *veterinarius* oznaczał 'hodowcę zwierząt', a ich lekarzem miał być *medicus veterinarius*.

A co z doktorem jako synonimem lekarza? Pacjenci zwracają się często do lekarza lub lekarki: *panie doktorze* lub *pani doktor*. Skąd ów doktor? Doktor (z łac. *doctor* 'nauczyciel', od *docēre* 'uczyć') był w średniowieczu nazwą osoby legitymującej się najwyższym stopniem wtajemniczenia naukowego, w Polsce często nazywano tak uczonego. Medyka w dawnym społeczeństwie uznawano za osobę wysoce wykształconą, stąd już w XVI wieku zaczęto posługiwać się nazwą *doktor* w znaczeniu 'lekarz'. A *lekarz*? To bardzo stary wyraz, występujący w wielu językach – pierwotnie oznaczał 'znachora', a od XV wieku stawał się w polszczyźnie synonimem łacińskiego *medicus*. Dziś to nieoficjalny zastępnik lekarza, na pieczętce nie moż-

na go użyć, chyba że się ma stopień doktora nauk medycznych.

Zamiast *doktor* niektórzy mówią *doktór*. Ten wariant kwalifikowany jest w słownikach albo jako potoczny, albo jako regionalny. Zatem w jakimś stopniu należy do normy – przynajmniej w pewnych sytuacjach komunikacyjnych. Wielu jednak razi, więc uważajmy, gdybyśmy mieli ochotę tak powiedzieć. O doktorze jako naukowcu \**doktór* mówić nie wolno.

O tym wszystkim powinni pamiętać nie tylko pierwsi absolwenci kieleckiej medycyny, ale wszyscy lekarze, także lekarze weterynarii. Pieczętkę wszak każdy mieć musi. A błędy rażą, nawet w dobie recept elektronicznych...

---

Prof. dr hab. PIOTR ZBRÓG jest językoznawcą, kieruje Zakładem Komunikacji Językowej w Instytucie Literaturoznawstwa i Językoznawstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Jego zainteresowania naukowe obejmują kulturę języka, składnię, komunikację językową, reprezentacje społeczne i dydaktykę języka polskiego.



# JAK ŻYĆ



**Jak dbać o zdrowie? Jak zachować młodość? Jak stworzyć udany związek? Na te i wiele innych pytań kobiety mogą dziś szukać odpowiedzi w popularnych czasopismach poradnikowych, programach telewizyjnych, serwisach internetowych czy na blogach. Jaki przekaz media kierują do użytkowniczek?**

Media przenikają dziś do wszystkich dziedzin życia publicznego i prywatnego. Stały się nieodłącznym towarzyszem w życiu osobistym, narzędziem wykorzystywanym w pracy i podczas nauki, przestrzenią działania i osiągania sukcesów, miejscem samorealizacji, źródłem rozrywki. Stały się także ważnym doradcą w istotnych aspektach codzienności, naturalnym i często najważniejszym źródłem porad. Tak oto wszechobecne media poprzez swoją różnorodną ofertę adresowaną do kobiet – w prasie, telewizji i Internecie – zaspokajają potrzeby użytkowniczek.

Rozwój nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych przekształcił sposób rozpowszechniania treści medialnych, także tych o charakterze poradnikowym. Media wielkiego zasięgu muszą konkurować z nowymi nadawcami, np. blogerami, youtuberami, streamerami, którzy z wyczuwaniem i zaangażowaniem reagują na potrzeby użytkowników. Nowe technologie uwypukliły także znaczenie funkcji komunikacyjnej, która wpływa na sposób i realizację poradnictwa w Internecie – daje odbiorcom możliwość wejścia w interakcję z nadawcą przekazu, nawiązania komunikacji

interpersonalnej. Auditorium staje się aktywne, a użytkowanie mediów ma na ogół charakter celowy i może konkurować z innymi sposobami poszukiwania porady.

Barometrem zainteresowania ofertą poradnikową jest jej popularność wśród odbiorców, mierzona wynikami sprzedaży egzemplarzowej, wynikami oglądalności, słuchalności, liczbą wejść na stronę. Poradnictwo musiało się dostosować do reguł panujących w mediach wielkiego zasięgu. W skali makro przyjmuje zatem politykę i logikę mediów. Producenci ofert poradnikowych próbują się dopasować do gustów odbiorcy lub takie stwarzają wrażenie, gdyż mogą te gusta pobudzać, kreować fikcyjne problemy i generować zainteresowanie nimi. W skali mikro poradnictwo odnosi się natomiast do subiektywnych doświadczeń potencjalnego odbiorcy, który dostosowuje indywidualne przeżycia do tego, co widział, zaobserwował, usłyszał lub przeczytał w mediach.

Konsumentki mediów pokazują wyborem, świadomie bądź nie, jakiego poradnictwa oczekują, jakim są zainteresowane. Mimo że media wielkiego zasięgu są także nośnikami poradnictwa podejmującego ważną problematykę, to poradnictwo dostępne w mediach adresowanych do kobiet zdominowała tematyka lżejsza, prozaiczna, związana z kreowaniem stylu życia czy prowadzeniem domu. W treściach o charakterze poradnikowym zdominował się też pierwiastek rozrywkowy, który ma skupiać uwagę odbiorcy. Komercjalizacja mediów i ostra rywalizacja o odbiorcę przyczyniły się do korzystania z treści rozrywkowych jako najważniejszego sposobu na istnienie na rynku medialnym. Wyrazem tej tendencji jest pojawienie się takiej formy hybrydowej jak *infotainment*, czyli skrzyżowanie informacji i rozrywki. Widać zatem wyraźnie, że rozrywkowy (*entertainment*) pierwiastek w ofercie medialnej stał się symbolem naszych czasów. Wydaje się, że w przypadku poradnikowej oferty medialnej można użyć sformułowania *guidetainment* (doradztwo skrzyżowane z rozrywką).

Kobiety mają do dyspozycji prasę poradnikową, która stanowi szeroki i dochodowy segment rynku prasowego, zależny od rynku reklamowego. Klasyczne tytuły to m.in.: „Claudia”, „Poradnik Domowy”, „Świat Kobiety”, „Kobieta i Życie”, „Dobre Rady”. Ich redakcje dostarczają informacji i udzielają różnych porad dostosowanych do kobiecych potrzeb, wielokrotnie wykreowanych przez media wielkiego zasięgu. Poruszane zagadnienia obejmują zdrowie najbliższej rodziny, pielęgnację urody, dobór odpowiednich kosmetyków, relacje międzyludzkie, wychowanie oraz poradnictwo prawne.

Dzięki cyfryzacji przekazu współczesny odbiorca mediów ma dostęp do szerokiej oferty kanałów tematycznych i to one w zdecydowanym stopniu realizują funkcje poradnikowe. Wśród kobiet największym zainteresowaniem cieszą się lifestyle TVN Style i Polsat Café, które podejmują tematy związane z modą, urodą, zdrowiem, prowadzeniem domu i wychowaniem dzieci. Istotną rolę w każdym programie poradnikowym pełnią prowadzący, którzy często występują w podwójnej funkcji – gospodarzy i ekspertów. Jako przykład można wskazać aktorkę Katarzynę Cichopek, terapeutkę Dorotę Zawadzka, celebrytkę Małgorzatę Rozenek. Do kobiet adresowane są także poradniki tematyczne Domo+ i Kuchnia+. Cechą wspólną obydwu kanałów jest doradzanie, jak coś można zmienić, przerobić, udoskonalić, odnowić, przetworzyć, unowocześnić, jak wykorzystać to, co mamy w domu, lub jak połączyć to, co mamy, z nowościami dostępnymi na rynku.

Kwintesencję poradnictwa w uniwersalnych stacjach telewizyjnych stanowią programy śniadaniowe, czyli „Dzień dobry TVN” i „Pytanie na śniadanie”, poruszające treści zbliżone do tych podejmowanych w prasie kobiecej, lecz w nieco innych proporcjach. Na taki stan rzeczy zdecydowany wpływ ma samo medium i jego cechy formalne. Telewizja śniadaniowa, w której podstawą poradnictwa są rozmowy prowadzących ze specjalistami, eksponuje tematykę pasującą do



wczesnej pory emisji, zaprasza zaprzyjaźnionych ekspertów i nawiązuje do wydarzeń wynikających z kalendarza. Poranne magazyny doradzają najczęściej w zakresie zdrowia, relacji międzyludzkich, ze szczególnym uwzględnieniem wychowania i więzi z dziećmi. Podpowiadają też, jak dbać o urodę czy jak się modnie ubrać. Innymi słowy, podejmują kwestie ważne dla „każdej kobiety”, „dobrej matki”, „kobiety realizującej siebie”, „podążającej za własnymi potrzebami”, „dbającej o swój rozwój”.

Cechą wspólną kobiecych kanałów tematycznych i programów telewizji śniadaniowej okazuje się obecność celebrytów żyjących w symbiozie z mediami, opowiadających zarówno o swoim życiu prywatnym, jak i zawodowym.

Styl życia to niezwykle pojemna, wywołująca pozytywne skojarzenia kategoria. Należą do niej najpopularniejsze tematyczne i wielotematyczne serwisy internetowe adresowane do kobiet – kulinarne, o zdrowiu, parentingowe (dotyczące rodzicielstwa i wychowania dzieci). Właścicielami tych witryn są duże grupy medialne, które często bazują na doświadczeniu zdobytym na rynku prasowym. Wykorzystując możliwości wynikające z konwergencji i cyfryzacji przekazu, z powodzeniem zainwestowały w wielotematyczne serwisy kobiece i używają teraz dodatkowego kanału dystrybucji, by publikować treści poruszające ten sam zakres zagadnień co magazyny poradnikowe dla pań. Nie bez przyczyny portale adresowane do kobiet są nazywane magazynami kobiecymi. Dzięki rozbudowanym forom internetowym dają możliwość wejścia w interakcję z doradcą, co uwypukla ich komunikacyjny charakter. Z serwisami należącymi do grup medialnych z powodzeniem rywalizują blogi kulinarne. Wydaje się, że za popularność takich blogów odpowiada nie tylko ich tematyka, lecz także możliwość porozmawiania z ekspertem, dopytania i rozwiania wątpliwości. Blogi pozwalają też odbiorcy uniezależnić się od firm medialnych – dają tym samym szansę na zwiększenie autonomii i budowanie wspólnotowości.

Zarówno serwisy kobiece, jak i blogi eksponują użyteczność treści poradniczych. Nie może to dziwić w czasach płynnej nowoczesności, w której tożsamość konstruuje się każdego dnia poprzez wybory konsumenckie. Tendencja ta ujawnia się też w dodatkowych ułatwieniach oferowanych przez najpopularniejsze serwisy tematyczne o treściach dotyczących kuchni i zdrowia. Są to na przykład kalkulatory kalorii, słowniki trudnych pojęć, przeliczniki miar.

Media periodyczne adresowane do kobiet skupiają się na poradnictwie konsumenckim. Dzięki niemu użytkowniczka może wyrazić siebie przez to, jak sobie radzi z problemami dnia codziennego. Media przekonują konsumentkę, że stanowią panaceum na wszystkie problemy. Podpowiedzą przecież, jak pozbyć się każdej choroby, jakie działania profilaktyczne podjąć, aby nie chorować, jak dbać o urodę, aby długo zachować młodość, jak wyglądać modnie i zatuszować niedoskonałości figury, w jaki sposób stworzyć udany związek, kiedy się rozwieść, jak wychowywać dzieci, kiedy je karać, a kiedy nagradzać... Kobiety dostają spójny przekaz mówiący o tym, że jako dobre żony i matki dzięki poradom w mediach, a właściwie tylko dzięki nim, rozwiążą wszelkie problemy i życie będzie łatwe i przyjemne. A z przekazem płynącym z mediów głównego nurtu nie podejmuje się dyskusji ani nie negocjuje znaczeń.

---

**Dr hab. OLGA DĄBROWSKA-CENDROWSKA**, prof. UJK, jest kierowniczką Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Jej zainteresowania naukowe dotyczą współczesnego polskiego systemu medialnego, zwłaszcza mediów adresowanych do kobiet.



# INNOWACYJNA DYDAKTYKA JĘZYKA ANGIELSKIEGO

Międzynarodowy zespół wykładowców. Program studiów oparty na najnowszych trendach w edukacji językowej. Studia o profilu praktycznym. Zajęcia prowadzone w trybie online.

<https://trendsefl.ujk.edu.pl>

To jedyne takie studia podyplomowe w Polsce! Jako pierwsza polska uczelnia prowadzimy studia doskonalące dla nauczycieli języka angielskiego we współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowo-dydaktycznymi. Zajęcia odbywają się w języku angielskim.

Słuchacz jednocześnie poznaje nowe treści i specjalistyczny język angielski z zakresu dydaktyki, psychologii i neurolingwistyki. Oznacza to, że bardzo praktycznie doświadczasz CLIL-u, czyli zintegrowanego nauczania przedmiotowo-językowego, które również omawiamy na zajęciach.

Studia pozwalają na opanowanie umiejętności praktycznych takich jak:

- opracowanie i wdrożenie innowacji edukacyjnej
- dobór i zastosowanie nowych podejść i metod nauczania języka angielskiego, np. gamifikacji i odwróconej klasy
- nauczanie w formacie edukacji dwujęzycznej i w klasie wielokulturowej
- wspieranie ucznia w rozwijaniu jego autonomii
- praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym z uczniem językowo uzdolnionym.

## Rekrutacja do **30.10.2021**

poprzez system rekrutacyjny Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach:  
<https://rekrutacja-podyplomowa.ujk.edu.pl/system/>

Zapraszam serdecznie na studia wszystkich anglistów myślących o roli lidera w zakresie współczesnej dydaktyki języka angielskiego w swoim środowisku pracy.

**dr Monika Łodej**  
Kierownik studiów podyplomowych

## Nasza kadra:

**7**

uniwersytetów

**5**

państw

**3**

kontynenty

\* m.in. Uniwersytet Stanowy w Nowym Jorku, Uniwersytet Maltański, Uniwersytet Pedagogiczny w Baden w Austrii, Uniwersytet Techniczny w Salwadorze